

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 NOVEMBER

11. SZÁM

Ács Mihály síremléke.

Magyarország nyomdászai ritka lelkesedéssel karolták föl az eszmét, hogy áldott emlékü szaktársunk, Ács Mihály sírhantját emlékövel jelöljük meg, hálául azért az önzetlen sikeres mulkálkodásért, melyet a boldogult egész életén át a közügynek szentelt.

Négy hónap sem telt el a gyászos naptól számítva, s már oly tekintélyes összeg gyült egybe, hogy meg lehetett rendelni a síremléket, melyet a Szakkör választmánya határozataként, összefüggésben a megboldogult felett Láng József tiszteleti főtitkár által tartott emlékbeszéddel, október 25-én lepleztünk le.

A gyászünnepeyre a Szakkör választmánya a lapunk mult számában közölt gyászkeretes meghívóval hívta meg a szaktársakat, s a jelzett napon 9 órára színültig meg is telt az anyaegylet nagyterme résztvevő közönséggel.

A Szakkör elnöke 1/210-kor üdvözölte a nagyszámú megjelenteket, néhány szóval vázolta a kegyeletes összejövetel jelentőségét, azután átadta a szót Láng József nagyváradi nyomdatulajdonos, tiszteleti főtitkárnak, ki erre Ács Mihály fölött a következő emlékbeszédet tartotta:

ÁCS MIHÁLY

1841—1896.

Lenni kell egy jobb világnak,
Itt, vagy más bolygó tekén,
Ébren, alva ezt sugalja
Fájó szívnek a remény.

Képtelen, hogy a halálban
Eltűnjék minden jövő,
S üdvét meg ne nyerje a jó
És a vétlen szenvedő.

Bajza J.

Tizenhat éve múlt, hogy megismertem.

Az 1880-ik évi szeptember 19-én gyűlés volt az Akácfa-utczában, az akkori Buzalka-féle helyiségben: az önképző-osztály nagygyűlése.

Telve vágygyal és reménnyel mentem el oda, teljesen ismeretlenül, hogy fiatalos érdeklődéssel nézzem a közügy szolgálatát és egy kitudó ismeretséggel gazdagodva hagyjam el a gyűléstermet.

Egy vörösterítékű asztalnál egy szelid arcú, szerény megjelenésű férfit láttam ülni, a kinek imponáló befolyásától nem tudtam szabadulni. Bocsánatát kértem a tolazkodásért és engedelmet, hogy mellé ülhessek. És Ács Mihály helyet adott, sőt élénk eszmecserébe is bocsátkozott.

Azt az időt soha sem felejttem el.

A rövid ismerkedésnek igazi szívélyes viszony és őszinte tisztelet, barátság lett a folytatása. Barátság emberszeretetből és barátság a bajtársi viszonynál fogva. Én örömmel hallgattam, ő készséggel beszélt. Én tanultam, ő oktatott. Ha lelkesedtem: csillapított. Ha elcsüggedtem: lelkesített; mindig a szerint, a mint fiatalos hévvel erre vagy arra elvettem a súlykot. Ő tanított meg az önzetlen, kitartó, komoly munkára és ő segített később, a mikor a hazafias akciózt megindítottuk, a magyar szakirodalom fejlesztésén szóval és tettel munkálkodni.

Mesterem volt ő nekem is, mint annyi sok derék szaktársamnak, a kik a pályaszeretet melegét tőle tanultuk táplálni és a kik az élethivatást, nemes fölfogással, a közjónak szenteltük.

Testének gyöngye szervezetét mindannyian ismertük, féltékenyen oltalmaztuk. Mert törődött, beteges ember volt ő egész életében. Ezt a gyöngeséget szellemének, akaraterejének nagyságával ellensúlyozódní láttuk és különösen az utóbbi esztendőkbén bámulattal szemléltük tudásának gyakori megnyilatkozását.

A kéréllhetetlen halál, az ember végzete, reánk rontott és megfosztott bennünket egy jóbaráttól, a hazai szakirodalmat pedig egy nagy tudású derék bajnoktól.

Ács Mihályt, az igaz embert, a sorscsapás sokszor sujtotta ártatlanul. Beteges testtel jó barátainak társaságában talált ellenök menedéket. Ebből a társaságból kiragadhatta őt ugyan gyöngédtelen kézzel a halál; de sziveinkben élni fog az ő emléke és kegyelettel zarándokolunk el sírjához, a melyet pályatársainak tisztelete nem engedett jeltelenül megsemmisülni, mert igaz a költő szava:

Képtelen, hogy a halálban
Eltűnjék minden jövő,
S üdvét meg ne nyerje a jó
És a vétlen szenvedő.

Élete.

Ács Mihály 1841 december 8-án született Budapesten, tősgyökeres magyar szülőktől, a kik hazafias szellemben, szerény anyagi viszonyukhoz mért egy-

szerűséggel nevelték és tanították. Iskolába csak az 1848/49-iki szabadságharc lezajlása után küldték, egyrészt gyöngye testszervezete, másrészt az izgalmas politikai zűrzavarok miatt.

A szabadságharcot megelőző politikai mozzanatok élénken vésődtek az ifjú Ács lelkületébe és holta napjáig hű maradt azok emlékéhez, hálával eltelve a haza védelmezői iránt.

A provizórium idejében, 1851-ben kezdte iskoláit Pesten, és 1856-ban a főleemi iskola negyedik osztályával vége is szakadt az iskolázatásnak — szülei anyagi helyzetének súlyos volta miatt.

A tanulmányok iránt fogékony elméjű ifjú első gondolatra is a könyvnyomtató-mesterséget választotta, jól tudva, hogy az önművelődés csak ezen a pályán adatik meg szegény embernek.

Tizenöt éves elmúlt, a mikor a legnagyobb és akkor hírneves Landerer és Heckenast-féle könyvnyomdába betűszedő-tanoncznak belépett és tizenkilenc éves korában, 1861 február 2-án fölszabadították. Négy évig maradt egy helyen, míg tudásvágyának engedve, 1865-ben Bécsbe ment és a Holzhausen-féle nyomdában dolgozott. Szomorú sors érte ezután. Csakhamar visszahívták atyja ravatalához, a ki ugyanaz év június havában meghalt. E pillanattól fogva gondolni sem mert külföldi útra. Visszament a Heckenast-nyomdába és itt, a későbbi Franklin-társulatnál, töltötte egész életét.

Az öt gyermek közül utóbb ő maradt egyedül. Betegekkel édes anyjával ketten ápolgatták egymást: a beteges fiú a beteg anyával; míg a sors újabb csapással sújtotta és 1882 decemberében édes anyját is elvesztette.

Azóta a mindennapi munka keretén kívül, a családi életet nélkülözve, barátainak szeretetével elégedett meg.

— Nem terhelem meg az özvegy- és árvaalapot; hisz örökké beteg vagyok; nem élek én sokáig! — mondá nekem egyszer, midőn a házasság életre biztattam.

Szerény garçon-lakást bérelt, messze a dolgozóhelytől, hogy sokat járhasson, míg hazaér; azt bebútorozta és lakótársul egy jóbarátot vett magához.

El-ellátogatott legjobb ismerőseihez, barátaihoz, gyönyörködni azok családi életében. Csak egy-egy elhangzó sóhaj jelezte olykor, hogy bizony fáj neki az önkéntes számkivetés az élet igazi örömeiből.

A hivatásos elfoglaltság után legtöbb idejét a közjónak, társadalmi és irodalmi életünk javának szentelte; hajtott fővel adva meg magát az általa is sokszor ismételt keleti közmondásnak: »Úgy kell élnünk, a mint lehet, s nem úgy, a mint akarunk!«

Műveltsége.

Ács Mihály lelki világának alap gondolatát egy kis jeligében látjuk kifejezve. *Stuart Mill*től idézi egy munkája előszavában ezt a mondást: »A munkásosztályok jóléte értelmi műveltségüktől függ.«

Igaz való, hogy ő is, mint minden ember, ha nem is a vagyoni jólét, de mindenesetre a szellemi jólét után vágyódott.

Iskoláztatása első percétől halála napjáig azon buzgólkodott, hogy olvashasson és bővíthesse az ismereteit.

Anyanyelvén kívül a németet is tökéletesen birta.

Fáradtsággal megkeresett filléreiből legtöbbet az önművelődésre fordított. Könyvtárakban búvárkodott s maga is könyvtárt gyűjtött, műalkotásokat tanulmányozott, színházba sűrűn eljárt. Szóval többet tanult, mint a mennyit szegény embernek tanulni lehetséges.

Ha ezek mellett velünk, elvtársaival és barátaival is foglalkozott: gyönyörűséggel hallgattuk sokoldalú tudását és bámultuk kitűnő emlékezőtehetségét, a melyet fejlesztett, élesztett és táplált saját buzgóságából, önerejéből. Mentől tovább haladunk nála az évek számaival, annál tömörebb, mélyebb tudománnyal megirt értekezéseire találunk.

Minden, a mit tett, minden, a mit mondott, minden, a mit írt, az igazán művelt ember cselekedete volt. Elvei voltak, a melyeket körömszakadtig védelmezett, de a mások meggyőződését is méltányolta és félreállt, ha látta, hogy meddő a küzdelem. A pártoskodás hevében sokszor megbántották, de ő ezekre csak ennyit válaszolt: »Lelkesedés, buzgó törekvés napjainkban is gyakran méltánytalansággal jutalmaztatnak. Ám ez ne tartson vissza, hogy a pályán, melyre választásunk, de legtöbbször a sors által helyezettünk, folyton előre törekedjünk: becsületet szerezve magunknak s általunk becsületet szerezve a hazának!«

Működése.

»Mondják: minden ember annyit ér, a mennyire magát a társadalomban hasznossá tudja tenni« — írja Ács Mihály és ő nekünk igen sokat ért, mert egész élete a társadalomnak tett szolgálatok láncolata volt.

Alig jött vissza Bécsből, már ott találjuk őt akkori társadalmunk vezetői között, önképző-egyesületet alapítani. A mikor ez megvolt, egy újabb eszme került megoldásra: szaklap kellett a magyar nyomdászoknak, és ott volt a Typographia megalapításánál. Nagy része volt az 1878-iki kiválóan becses szakkiállítás rendezésében. Aztán jött a segélyző-egylet és az önképző-egylet egyesítésének eszméje, akkor is ott volt és az egyesített intézménynek részben tisztviselője, részben választmányi tagja volt 1882-ig, a mikor a Typographia megmagyarosításának kérdése miatt vihar tört ki, tomboló vihar, a mely mindannyinkat elsodort az egylet éléről, a kik a magyarosításnak szószólói és hivei valánk.

Attól az időtől fogva megszűnt a segélyző-egylet hatáskörében munkálkodni. Alkotóképességének minden erejével csatlakozott ahhoz a lelkes csoporthoz, a mely előbb Társas-kör, később Szakkör címen igazán hasznos szolgálatokat tesz a magyar nyomdászat fejlődésének.

Visszaemlékezem még arra a lelkesedésre, a melylyel a Nyomdászok Közlönyét a Sebestyéntéren levő Csiga-vendéglőben alapítottuk. Nem volt értekezlet, hogy Ács Mihály ott ne lett volna és nagy részben neki köszöntük, hogy vállalkozásunk sikerült és álláspontunk diadalt ült. Az önérzet hangján búcsúztatta el ezt az élénken szerkesztett lapot 1885 július 1-én a következőkben: »Rögös volt a pálya, nehéz a küzdelem, de a rokon-szenv, valamint annak tudata, hogy hasznos dolgot cselekszünk, még a legnehezebb napokban sem lohasztá lelkesedésünket; tudván azt, hogy valamely eszme vagy igazság képviselőjét lehet fölfeszíteni, kinpadra vonni,

de maga az eszme, az igazság végre mégis csak diadalra jut. Valamiért hiába küzdeni, lehangelő lehet; de a fáradsággal kiküzdött sikert kezünkől gyáván kiragadtatni: megszégyenítő, férfiatlan tett lenne!»

Mikor lecsillapultak az éles ellentétek és visszavonultunk a cselekvés szűkebb terére, vezető szelleme, körültekintő tanácsadója volt ő a mi Szakkörünknek.

Magyar szakirodalomról csak azóta beszélhetünk, mióta a Szakkör ezirányú működését megkezdette.

És, ime, *Ács Mihály* volt az első, a ki a Szakkört anyagilag erősíteni sietett. Azt a száz forintot, a melyet elismerésül a Nyomdászok Közlönye kiadósövegetkeze neki megszavazott, a szakirodalmi alapnak adományozta. És az ő példáján buzdult föl mindenki, a kinek az elismeréssel tiszteletdíjat is megszavaztunk.

Ez az önzetlenség jellemzi minden működését. Kifejezést ad ennek a következőkben: »Működésünknek rugóját nem képezi se anyagi haszon, se a dicsőség keresése, legalább oly értelemben nem, mint azt a legtöbbször értelmezik. Dolgozótársak és szerkesztő, ismereteiket s fáradságukat áldozatul hozzák a közjó oltárára; s ha marad a nélkülözhetetlen költségek után valami tiszta haszon, az szükségben levő szak-társaink javára vagy közművelődési célok előmozdítására szolgál.«

Az Osinger-féle József-köruti vendéglő, a Wohlfart-féle helyiségek, a Bányai-söracsarnok külön szobája, szóval a Szakkör választmányának ülés helyei *Ács Mihályt* mindannyiszor viszontlátták, valahányszor ülést hívtunk egybe. Tiszteletbeli elnök lévén, nem volt köteles az üléseken résztvenni, ennek daczára nem volt rá eset, hogy egy ülésről is elmaradt volna. Nagy örömünkre és az ügyek előnyös megoldására a tiszteletbeli czímmel járó kényelmi helyzetet sohasem vette igénybe.

(Mellesleg említem meg, hogy az üléseinket többnyire hétköznap este tartottuk, 8 órakor, hogy a választmány nőtlen része előzetesen megvacsorázhasson. *Ács Mihály*, beteges gyomra lévén, általában rossz étvágyról panaszkodott. Csodálatosképen az üléseket megelőző vacsoráit a mi társaságunkban mindig jó étvágygyal költötte el és kedélye felvidult a tárgyalások során.)

A fontosabb tárgyakhoz leadta véleményét és ritka eset volt, hogy másképp szavaztunk.

Szerette a nagyratörő alkotásokat, ha nagy lelkesedéssel kívül sok pénz nem kellett hozzá. De lebeszélte bennünket az olyan költségekről, a melyekhez a kellő anyagi erőt kétségesnek találta. Ha aztán valamely

nagyobbszabású dolgot mégis megszavaztunk, nemcsak megadta magát, de teljes erővel segítségünkre volt, hogy az sikerüljön: és minden vállalkozásunknak sikerülni kellett.

Ellenezte a Társaskör létesítését, félve, hogy »kevesen vagyunk magyarok«; mégis volt-e nála erősebb oszlopa a körnek?

Ellenezte a Nyomdászok Közlönye megindítását, mégis mikor meglett, szerkesztője volt annak.

Ellenezte az Évkönyv kiadását és a mikor a Szakkör a kiadást szótöbbséggel kimondotta, elfogadta és négy évig ritka lelkiismerettel betöltötte a szerkesztés fárasztó munkáját.

Ellenezte az 1889-ben Visegrádra rendezett költéséges nagyszabású kirándulást és a mikor a többi fővárosi szakkörhöz mi is hozzájárultunk — megszerkesztette az alkalmi lapot is.

Majd minden nagyobb, merészebb vállalkozást ellenzett. A higgadt megfontolás hangján óvott bennünket

a kudarcz veszedelmétől; de ha látta, hogy a fölvetett eszme lelkesedésre talált, ő volt, a ki buzdított és tett az eszme diadaláért.

Hogyne sikerültek volna azok a vállalkozások, a melyeknek eleitől fogva lelkes híve volt? Kossuth szavaival élve, azt mondta ő is: »A mely nép nem tud már lelkesedni, annak közel van végórája!«

Szerette a Szakkör fölolvásó-üléseit, mert azok éle-
sitik a közügyek iránt való érdeklődést és minden
esztendőben leróta a maga adóját a fölolvásó-asztalnál.
Szerette a technikai pályázatokat, mert ezek fejlesztik
a szakerőket és egyéni befolyásával buzdította a hiva-
tottakat a versengésre. Szerette a versenyek eszméjét,
mert azok irányt szabnak a tökéletes jó felé és lelkes
támogatója volt az 1890-iki fényes eredményű szedés-
versenynek. Szerette a szakkiállításokat, mert azok
tanulmányosak és fáradságtalan szorgalommal segített az
1887-iki hírlapkiállítás és a mult évi nemzetközi szak-
lapkiállítás rendezésében. Szerette a vitatárgyakat, mert
azok élesítik az elmét és örült, ha a szakülések napi-
rendjén ilyent is talált. Szerette a társas ünnepélyeket
és multságokat, mert azok a kedély nemesítéséhez
járulnak és *Ács Mihály*, ha csak fekvő beteg nem volt,
mindig ott volt a Szakkör márczius 15-iki ünnepélyein,
multságain és társas kirándulásain. Nemcsak szeretettel
környezett tagja volt a társaságoknak, hölgyeknek,
férfiaknak egyaránt, hanem sokszor tevékeny részese
a rendezésnek.

De a mit legjobban szeretett, az az irodalom volt,
mert az maradandó becsű és kimeríthetetlen pálya a
hivatottaknak és *Ács Mihály*, a mi feledhetetlen tanítónk,
valóban sokat irt és oroszlánrésze volt a mai fejlődés-
nek indult szakirodalom terén.

Huszonötéves irodalmi múltja van s ez idő alatt
mindig hasznos dolgot művelt: mert hazája nyomdász-
társadalmának művelődéséhez járult egy-egy alapkövel.

Úttörő volt ő, a mikor a Typographiát többed-
magával megindították. Dolgozótársa — közben egy évig
szerkesztője is — e lapnak tizenkét éven keresztül.

Aztán a Nyomdászok Közlönye, melynek elejétől
végig legfőbb dolgozótársa és szerkesztője volt a szó
igaz értelmében.

Az Évkönyv, melynek 1887—1890-ig megjelent első
négy évfolyamát a legkörültekintőbb gondnal szerkesz-
tette, irányt szabva zsöngé szakirodalmunk e hasznos
eszközének és a későbbi szerkesztőknek.

A Magyar Nyomdászati, a Grafikai Szemle, a Vasár-
nap Ujság hasábjain gyakran találkoztunk az ő nevével.
Az általa szerkesztett alkalmi lapok és emlékfüzetek
száma is nem csekély.

Mentől jobban megkíméltük az aktív munkától, annál
becsesebb irodalmi ajándékokkal lepett meg bennünket.
Olvassuk el az Évkönyvnek azon folyamait, a melyeket
nem neki kellett szerkeszteni: mindegyikben egy-egy
gyöngye van a mi szakirodalmunknak *Ács Mihály*
tollából. Olvassuk el fölolvásásait: a legértékesebbek
valamennyi között.

Izlése, mondatszerkezete, gondolatmenete vonzó,
igazán zamatos magyar. Irálya tartalmas, tömör. Szele-
leme történetismeretre oktató, bölcseségre nemesítő,
hazafiságra lelkesítő.

Igen, hazafiságra lelkesítő! A szülői szózat, a hazafias
mozgalmak, a melyek gyermekkorában ébresztették
szívében a honszerelem lángját, nem aludt ki soha!
Vallásos érzülettel imádkozott istenéhez, hogy szolgál-
latot tehessen ő is a hazának. És ha nem is világra-
szólók az ő írásai, nekünk, magyaroknak becses dolgok,
mert járatlan mesgyét taposnak és az úttörő nehéz
munkáját végzik.

»Ne csak külsőleg, de önmagunkban, gondolkodás-
módunkban legyen meg a magyar stíl!« Ezt írja tanul-
ságul egy czikke végén — és az ő jó példájának
követői vannak, követői lesznek.

Ács Mihály, a mi vezérünk, nincs többé.
A sors megszabadította őt földi fájaldalmaitól és
visszaadta az anyaföldnek.

Most már reá is elmondhatjuk *Petőfi* e két sorát:

Az élet rövid béke s hosszú harcz
És a halál rövid harcz s hosszú béke.

Az ő élete egy hosszú harcz volt: harcz az egész-
ségért, harcz a létért, a tudományért és a hazafias
társas életért.

Ennyi küzdelem után 1896 június 19-én szállt ki
porhüvelyéből nemes szelleme, jobb hazába költözni,
a hol már nem fáj semmi!

Nyugodjék, pihenjen ott szüleinek, testvéreinek kör-
nyezetében: hiszen oly sokág nélkülözte őket.

És ha majd reánk tekint szelleme a magasból: lássa,
hogy emléke nem halt meg, mert folytatjuk a munkáját!
Legyen áldott az emlékezete!

Az összes megjelentek megilletődve hallgatták
végig a lelkesen megirt és előadott emlékbeszédet,
az elnök pedig köszönetet mondván előadónak,
kijelentette, hogy az elhunyt érdemeihez méltó
szép emlékbeszéd a Szakkör jegyzőkönyvébe tel-
jes szövegével fog beiktattatni, továbbá, hogy
nemcsak a Grafikai Szemle legközelebbi számá-
ban fog megjelenni, hanem minden magyaror-
szági szaklapnak meg fogja küldeni közzététel
végett, a mit a megjelentek általános helyesléssel
fogadván, az elnöknek a résztvevésre vonatkozó
néhány köszönő- és a temetőbe való tömeges
kivonulásra felhívó szavai után mintegy három-
száz főnyi csapat vonult a kerepesi-út melletti
temetőbe, hogy ott a leleplezési aktusban részt
vegyen.

A menet 11 óra felé ért ki a temetőbe, s
némi várakozás után, a mig az *Ébredés*-, *Athe-
naeum*- és a *Typographia*-dalárdákból álló közös
énekkar összegyűlt, állást foglalt a sír körül. Most
a hatalmas énekkar rázendített az Egressy-féle
örökszépségű gyászdalra, melyet a jelenlévők
fedetlen fővel, megilletődve hallgattak végig. Ennek
végeztével *Tanay József*, a Szakkör elnöke lépett
a sírhoz s körülbelül a következőket mondotta:

Négy hó telt el ama gyászos naptól fogva, mióta Ács Mihály szaktársunk, mindnyájunk igaz fájdmára, itt hagyott bennünket, hogy kevésörömű, de annál fíradtságosabb ritka tevékenységű és hasznos élte befejeztével örök pihe-nőre térjen.

Négy hava immár, hogy nem látjuk magunk között rokonszenves, nemes alakját s csak emlékével foglalkozhatunk, azzal a nemes emlékkal, mely besugározza az ő egész hasznos pályafutását.

Mintha egyszerre dobbant volna meg Magyarország nyomdászainak szive az ő halálakor, s mintha egy gondolat villant volna meg agyukban, a midőn egyszerre minden oldalról felhangzott az óhaj: síremléket emeljünk Ács Mihálynak!

A Szakkör választmánya alig határozott egy országos gyűjtésre való felhívásra vonatkozólag, még ki sem bocsátotta fölhívását: midőn már mindenfelől kezdtek érkezni az adományok eme sírkőre (itt lehullott a sírkőről a lepel), mely imponánsul nemes egyszerűségében méltó az elhunyt-hoz, s a mely előtt most mindnyájan megilletődve, gyászos emlékekkel eitelve állunk.

Magyarország könyvnyomdászai saját magukat tisztelték meg, midőn legjobbjaik egyikének sírját e díszes sírkővel jelölték meg, mert hiszen annyival díszesebb ez emlékkő, mert az igazi munka szerezte fillérekéből lett fölemelve.

Az után a nemes érzéssel előadott nagyszabású emlékbeszéd után, mely tiszteleti főtítkárunk ajkairól csak az imént hangzott el, nem igen van már mit mondanom. Felejthetlen halottunk egész élete merő tiltakozás volna az ellen, hogy az ő érdemeinek újból való felsorolásába bocsátkozzam. Fennen hirdeti az ő érdemeit most már e síremlék!

De ne csak az ő elévülhetlen érdemeit hirdesse, hanem legyen egyuttal folyton emlékeztető, buzdító jel a közérdeknek önzetlenül való szolgálására. Legyen világító példa arra, hogyan tehetjük hasznossá életünket embertársaink javára. Tudom, hogy az ő szellemének felelünk meg, ha az ő porladó részeit jelző emez emlékkövet ilyen értelemben is állítjuk lelki szemünk elé. Legyen is így! s a míg soha ne felejtjük el Ács Mihálynak el nem évülhető érdemeit, addig igyekezzünk tevékenységünket az ő élete nemes példájához irányítani, hogy az általa elvetett mag lelkünkben, különösen a fiatal nemzedék lelkületében, minél nemesebb hajtásokat fakaszson!

Áldás Ács Mihály emlékére!

E beszéd után a »Magyarország nyomdászai — Ács Mihálynak« feliratú, széles fehér selyemszalagos óriási pálma- és babérmagányos elhelyezték a sírra, mire Papp György, a Franklin-társulat nyomdájának szedő-személyzete és tanoncjai nevében szépen és velősen emlékezett meg az elhunyt érdemeiről s két igen szép koszorút helyezett a sírra.

Ezután a három nyomdászdalárda rázendítette a *Szózatot*, s e gyönyörű nemzeti imának két szakaszát énekelte el igazán szívhez szóló lelkesedéssel és precizitással.

Ezzel aztán véget is ért az emlékeztető és a megjelentek körülnézvén a szép svéd-szient-emléket, melyet egyébként jelen számunkban képben is bemutatunk, szívökben a kegyelet és megelégedés érzésével hagyták el a temetőkeret.

A szép sírkő pedig szilárdan áll és sokáig fogja hirdetni egyrészt az alatta nyugvó érdemeit, másrészt az ország nyomdászainak nemeslelkűségét, melylyel az igazi érdemeket méltányolni és megbecsülni tudják.

Bauer János M.

† 1806. október 28-án.

Újra kiragadott a kérlelhetlen halál egy nagytehetségekkel megáldott tagtársunkat sorainkból: *Bauer János M.*, e lapnak fennállásától fogva főmunkatársa és a Könyvnyomdászok Szakkörének tiszteleti tagja, mult október hó 28-án, hosszas és fájdalmas betegség után hunyta be örökre szeméit.

Ismeretes alakja volt ő közéletünknek; ismerte a fiatal nemzedék a Szakkör keretében utóbbi esztendőben kifejtett buzgólkodása révén, míg korosabb szaktársaink emlékezetében még frissen fog élni ama szünet nélküli, nyugtot nem találó és nem kereső tevékenysége, melyet közügyeink emelése érdekében kifejtett. Bátor harczoza volt Bauer a kollegái által akár anyagi, akár szellemi irányban megvívott küzdelmeknek, valamint az egyleti életben is mindig meleg szószólója vala a szabad irányban való haladásnak.

Életpályáját röviden a következőkben körvonala-
lazzuk:

Mint szegénysorsú szülők gyermeke 1846. április hó 18-án pillantotta meg a világot Bécsben, hol iskoláztatása bevégeztével, 13 éves korában, a Pichler's Wittwe & Sohn-féle nyomdában betűszedő-tanoncczá lett. Egy, Bauer által sajátkezűleg írott, sajnos, azonban be nem fejezett emlékiratban, a nyomdát szép, barátságos helyiséggel bírónak mondja, mely rögtön megkedvelte vele a választott pályát. 1864-ben lejárt a kikötött ötévi tanonczkodás ideje és november 1-én segéddé avatták.

Miután időközben szülei Budapestre telepedtek át (atyja vasuti alkalmazott lévén, e minőségében helyezték ide), Bauer is 1865. évi április havában a helybeli Hornyánszky-nyomdában vállalt munkát, később pedig az Első magyar egyesületi könyvnyomdában foglalkozkodott egészen 1866. június haváig; ekkor visszament Bécsbe és újra a Pichler-nyomda kötelékébe lépett, a hol 1869. júniusig működött. Ezután a Fromme-féle intézetben dolgozott egészen 1870. február 12-ig, az emlékeztető sztrájk kitöréséig.

A sztrájk bal kimenetele fordulópontá vált Bauer életében, a mennyiben a főnökök határozata folytán, sem ő, sem a segédek mozgalmának többi vezetői Bécsben nem kaptak kondíciót. Szülővárosából így kiközösítve új otthonról kellett gondoskodnia és ekkor ismét Budapestre hozta a sors, mely várost azután többé nem is hagyta el soha. Itt nősült meg és boldogan élt családjának és pályatársainak, mignem ez év elején makacs gyomorhaj támadta meg életszerzetét, melynek nagy szenvedések között áldozatul is esett.

Másodszori Budapestre jövelekor, 1870. márczius havában, a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetében mint első akcezidensz-szedő nyert kondíciót, mely állását úgy kiváló szaktudásánál, mint ügybuzgalmánál fogva fölebbvalói teljes megelégedésére töltötte be.

Mint fentebb említők, Bauert Budapestben történt végleges letelepedése óta ott találjuk az első sorá-

ban, kik szóval és tettel buzgólkodtak ügytársaik sorsának javításán. Úgy az egyleti választmányban, mint különféle kiküldetésekben, mindenütt serényen közreműködött, a hová a szaktársak bizalma állította. A *Typographia* német részének szerkesztője volt 1876. elejétől fogva 1882. június 2-áig. Ott találjuk őt amaz öt szaktárs között, kik 1882-ben a *Magyar Nyomdászok Évkönyve* első évfolyamának kiadását magukra vállalták (Ács Mihály, Bauer J. M., Firtinger Károly, Pusztai Ferencz, Tanay József). Szintügy egyik kezdeményezője volt az 1882-ben alapított Jótékonyági Körnek. Nagy érdemeket szerzett Ács Mihálylyal egyetemben az 1878-ban rendezett szakmunka-kiállítással, úgy nemkülönben a későbbi szakkiállítások rendezésével is.

Néhány év óta azonban visszavonult a nyilvános szerepléstől, fiatalabb erőknél engedve át a küzdőteret. 1891. elején indult meg lapunk, Bauer mint e lap főmunkatársa, főképp oktató és kritikai szakcikkek írásával járult hozzá a *Grafikai Szemle* szakirodalmi nivójának emeléséhez. Hasznos tevékenységének elismerésül a Könyvnyomdászok Szakköre két évvel ezelőtt tiszteleti tagjainak sorába iktatta Bauert.

Ritka kitüntetésben részesült Bauer 1889. december 5-én, midőn ugyanis a Pesti könyvnyomdászvénytársaság személyzete egy szívvel-lélekkel ünnepelte nyomdász pályájának harminczadik évfordulóját, mely alkalommal az intézet igazgatósága is készségesen hozzájárult a közelismerésnek e megható nyilvánulásához.

Ez Bauer János M. életrajza, melylyel kapcsolatban szívesen örökitettük volna meg képben is vonásait, csak hogy ő életében csak kétszer fényképezette magát, s a második kép is már mintegy 18 évvel ezelőttről való. Magára, külsőségben, mindig keveset adott, de mint egyszerű, kötelességtudó munkás kivívta magának pályatársai és munkaadóinak osztatlan nagybecsülését. Az őtet környezett szeretet szépen nyilatkozott meg az október hó 30-án végbement temetkezési szertartásnál is, melyen a barátságatlan esős időjárás daczára szokatlan nagy számban jelentek meg szaktársai, az *Ébredés* dalkör pedig egy gyászdalnak mély hatást tevő eléneklésével adott kifejezést a Bauer korai elhunytá fölötti bánatos hangulatnak.

Legyen áldva emléke!

A bélyegtörvény módosítása.

Az ez évi szeptember hó 21-én tartott ipari kongresszus V. szakosztálya, vagyis a mi szakmánk, ismételen foglalkozott a bélyegtörvény módosításával és igen tisztelt barátunk, Láng József nagyváradi nyomdatulajdonos úr határozati javaslatát: hogy falragaszok, hirdetések, reklámok és az árúczikkek ismertetésére szánt nyomtatványok a bélyegkötelezettség alól fölmentessenek, egyhangúlag elfogadta és ily értelemben fog a miniszterelnök és a pénzügyminiszterhez fölírni.

Nem tudjuk, hogy vajjon meggondolta-e e szakosztály, hogy mit kér és mit kíván? De annyi tény, hogy mi ettől semmi eredményt sem várunk.

Évtizedek óta vesszőparipája e téma a nyomdatulajdonosoknak és e törvény eltörlésétől várják a nyomdaipar fejlődését. Pedig ha egy kissé meggondolják a dolgot, rájöhetnének, hogy lehetetlenséget kívánnak.

Nem is képzelhető és nem is kívánható, — mert lehetetlen — hogy az állam föláldozzon egy oly jövedelmi forrást, melyet, ha a nyomdaipar bármily virágzó állapotot ér is el, adók czímén soha nem pótolhat.

Hogy vajjon a bélyegtörvény ilyenmő módosítása szükséges-e? Erre határozottan nemmel kell felelnünk.

A nyomdaipar jelenlegi jövedelmét — általában véve — nem a falragaszok és ujsághirdetmények, hanem a kereskedelmi nyomtatványok képezik.

A kik falragaszon hirdetnek, azokat nem alterálja a bélyegilleték és a melyik ujság jól áll, annak vannak hirdetői bélyegilleték mellett is, míg viszont olyan ujságon, mely nem a legjobb lábón áll, azon nem segít a bélyegtörvény eltörlése sem. E dolgok illusztrálásául tessék párhuzamot vonni a meglevő hirlapok között és mindenki meg lesz győződve a dolgok ilyen állásáról.

Elhiszszük, sőt tudjuk, hogy némely vidéki nyomdatulajdonos mint hirlapkiadó sok esetben nemcsak hogy a hirdetésekért járó összeget nem tudja behajtani, hanem a bélyegilletéket is a sajátjából kell fizetnie, mert a törvény őt erre kötelezi; de ennek más úton kell gátat vetni és ha országos egyesületet alakítanak, — mint ezt tervezik — keresztül is vihetik.

Más kérdés az, szükséges-e a bélyegtörvény módosítása?

Erre igennel kell felelnünk!

És pedig olyképen módosítandó, hogy hirdetések, reklámok és árúczikkek ismertetésére szánt nyomtatványok, melyek utczákon, tereken való kiosztás, vagy házakban való széthordás útján terjesztetnek, a bélyegkötelezettség alól felmentessenek. Hogy ne legyen a nyomdász kitéve a pénzügyőri zaklatásoknak, mert a borbély a kávémérés czirkulárját, vagy viszont, a fogásra feltűzte.

Ha e nemű nyomtatványok ily módon való terjesztése minden zaklatás nélkül teljesíthető lenne, az állam is megmaradna a falragaszok és hirlaphirdetések után járó bélyegilleték busás jövedelménél és a nyomdaipar is nagyobb lendületet nyerne.

Ily módon kérvényezendő a bélyegtörvény módosítása és alig hihető, hogy a kormány elzárkóznék a jogos kívánalmak elől, de ha a falragasz és hirlaphirdetések után járó bélyegilleték eltörlését is fogják kérvényezni a benyújtandó memorándumban, úgy fáradozásuk kárba veszett és a kongresszus e tekintetbeni lépéseit — úgy mint azelőtt — ez idő szerint sem fogja koronázni siker.* *Gelberger Mihály.*

* Gelberger szaktársunk érveléseit mi is sok tekintetben helyesljük és mintegy átmenetnek tartanók a bélyegkötelezettség megszüntetésének eléréséhez. Mert bizony egyszerre nem igen megy bele az állam abba, hogy lemondjon a *hirdetés-adóról*. A kislutrinál se megy az egyszerre: itt is találtak átmenetet. Szerk

A kolozsvári nyomdásztanoncz-szakiskola.

Ha valahol igen, úgy éppen e lapok hasábjain meghaladott álláspont ma már arról beszélni, hogy mennyire hiányos tanoncaink kiképzetése, mennyire nem felel meg céljaiknak az az oktatás, mit az iparostanoncz-iskolákban nyernek, mennyi mindenféle akadályba ütközik nálunk a tanoncoknak a nyomdában való teljes kiképzetése és ezek következtében mennyire szükséges a nyomdász-tanonczok szakiskolájának felállításáról mielőbb gondoskodni; mert hiszen éppen ez a lap volt az, a mely hatéves fennállásának úgyszólván első percétől mind a mai napig sürgette a szakiskola felállítását.

Az e kérdés felett való vitatkozásban és az eszme propagálásában csak egy hibát követett el; azt t. i., hogy mindig csak a fővárosban felállítandó szakiskoláról beszélt és ennek érdekében működött, egészen megfelelkezve arról, hogy azokat a vidék nagyobb városaiban is kellene és lehetne, s a mint a következmények megmutatták, *lehet is* felállítani.

Azonban e körülmény éppen olyan keveset von le az eszme megvalósítása érdekében kifejtett munkássága érdeméből, mint a milyen kevésbé tudható be az én érdememül, hogy ez nekem jutott eszembe; mert az eszme megvalósítását *Kiss Sándor*, a kolozsvári kereskedelmi akadémia és az iparostanoncz-iskolák igazgatója, már 1881-ben megkísérelte, a mint ez *Sólyom János* tanárnak »A kolozsvári községi iparostanoncz-iskola huszonegyéves története« cz. művében le van írva, s a mit — miután erről szaklapban még soha szó nem volt — jónak látok itten közölni.

»Nyomdásztanoncz tanfolyama. Az 1881/2. tanév kezdetén *Kiss Sándor* igazgató javaslatára egészen új kezdeményezés a nyomdász-tanulók részére megnyitott tanfolyam. Ez ipar tanulói fontos pályájukhoz városunkban addig semminemű elméleti oktatásban nem részesültek, mert különböző ürügyek alatt mindig kivonták magukat az ipariskolai oktatás alól. A felügyelő-bizottság tetemes áldozatokkal ugyan, de megtette mégis a kezdeményező lépést, midőn a nyomdász-tanulók részére az őik szükségleteiknek megfelelő szaktanfolyamot léptetett életbe, mely kezdeményezéssel Kolozsvár — tudomásunk szerint — megelőzte hazánk mindenik városát. E tanfolyam szervezésénél irányadóul a bécsi nyomdász-tanulók szakiskolája szolgált s a tanítás egyelőre csakis az elméleti oktatásra szorítkozott, *Kiss Sándor* igazgató és dr. *Lehmann Róbert* felsőbb kereskedelmi iskolai tanár vezetése mellett. Már az első (1881/2.) tanévben őszinte sajnálattal tapasztalta az igazgatóság, hogy ezen eléggé nem méltányolható kezdeményezése megközelítőleg sem eredményezte a várt sikert. Az iskola pontatlan látogatásában, — kivéve egy nyomda tanulóit — a köteles figyelemben, a szorgalomban és igyekezetben a nyomdász-tanulók oly páratlan mulasztásokat követtek, hogy részben e miatt is ez osztálylyal évi zárvizsgálatot sem lehetett tartani. E feltűnő jelenségnek magyarázata pedig abban állott, hogy Kolozsvár vá-

rosában a nyomdák főnökei körében egész rendszerré vált, hogy tanulóikat ipariskolai bizonyítvány nélkül szabadítsák fel. E szakirányú tanfolyam, melynek tantárgyai magyar és német nyelvtan, irálytan, számtan, magyar és német korrekúra voltak, négy évig állott fenn. Az igazgatóság, a tanulók pontatlan iskolalátogatása s az iskolafenntartási költségek folytonos emelkedése miatt, e tanfolyamot az 1885/6. tanév elején beszüntette s tanulóit az estvéli órákra, a rendes osztályokba osztotta be.«

A mint az itt előadottakból az első pillanatra kitűnik, ez az iskola még szakiskolának nem volt nevezhető, de már egy nagy lépés volt a felé, s akár a tanulók hanyagsága, akár más egyéb körülmény volt az oka rövid vegetálás utáni megszűnésének, azt csak sajnálnunk lehet.

De ha nem sikerült is az első lépés, ez nem hűtötte le az eszme iránti lelkesedést *Gámán Zsigmond*, a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara titkára és az iparostanoncz-iskolák felügyelő-bizottságának alelnökében, ki csak kedvező alkalomra várt, hogy azt újra felvetve, az előbbi kísérletnél sokkal megfelelőbb módon meg is valósítsa.

E célból tanácskozott velem a folyó év márczius havában és megbizott, hogy a helyi viszonyokhoz mért szakiskola tervezetét készítsem el. Én, mint a szakiskola egyik lelkes híve, e megbízásnak szíves készséggel tettem eleget s a kamara május hóban tartott ülésére már be is nyújtottam a kész tervezetet, mit aztán a kamara pártolólag tett át az iparos-iskolák felügyelő-bizottságához.

Itten, vagyis inkább a felügyelő-bizottság által tanácskozásra meghívott iparosiskolai tanártestület előtt, már nagyobb akadályra talált a dolog, mert először is nem volt alap, a miből a felállítandó szakiskola költségeit fedezni lehessen, s ha előbb ezt akartuk volna megteremteni a város tanácsától kérendő segély alakjában, úgy ez a szakiskola felállítását még talán évekig is késleltette volna; a második, sokkal fontosabb akadály az volt, hogy a tanártestület, okulva a fentebb ismertetett 1881/4. évi sikertelen kísérleten, sehogyan sem volt hajlandó belemenni a dologba addig, míg valami biztosíték nem lesz kezei közt arról, hogy a tanulók ezután — nem úgy, mint a 80-as évek elején és legtöbbször azóta is — rendszeren fogják az iskolát látogatni; s bizony, ha *Kiss Sándor* igazgató úr jóakarata nem segít a dolgon, aligha dicsekedhetnék ma Kolozsvár azzal, hogy neki van az országban először nyomdásztanoncz-szakiskolája.

Az előbb említett akadályt ugyanis *Kiss Sándor* igazgató azzal háritotta el, hogy a várostól, tekintettel az iparos-tanonczok évről-évre való szaporodására, már előzőleg egy új ipariskolai osztály felállítását kérte, mit megnyervén, azt a nyomdásztanoncz-szakiskola céljaira felajánlotta; nem kételkedvén abban, hogy a tanácsnak nem lesz kifogása az ellen, ha abban az osztályban a tanoncok egy része az ipariskolák számára előírt tantárgyak helyett az ő szükségleteiknek inkább megfelelő oktatásban részesülnek. Ezzel az intézkedéssel aztán meg lett az alap is, miből az iskola költségeit fedezni lehessen, csupán az ere-

de tizenkettőre tervezett heti óraszámot kellett nyolcra, illetve a kötelező hittanórával kilenczre redukálni, hogy a rendes ipariskolai osztályok fentartására előirányzott költséget túl ne lépjük.

A második ellenvetést, hogy a tanulók épp úgy, mint a 80-as évek elején, most sem fogják az iskolát rendszeresen látogatni, azzal gyöngittem meg, hogy hiszen akkor még nem létezett az 1884:XVII. törvényezikk, mely a tanoncok kötelező oktatását szigorúbban és világosabban szabályozta s a mulasztó tanonc vagy szülőire, esetleg mesterére szigorú büntetéseket ró, de most megvan, s ha mulasztást tapasztalunk, misem akadályoz abban, hogy a törvény 62. és 157. §-ai szigorú intézkedéseinek alkalmazását igénybe vegyék.

Ámde a tanártestület s ennek javaslata alapján a felügyelő-bizottság csak úgy volt hajlandó a szakiskola létesítésére, ha az iparkamara kötelező nyilatkozatot állított ki a nyomdatulajdonosokkal arra nézve, hogy tanonczaiknak rendes iskolalátogatása elé akadályokat nem gördítenek.

Szolgáljon dicséretére a helybeli nyomdatulajdonosoknak, hogy legalább ez egyszer egyetértően jártak el s mindnyájan elismerve a szakiskola szükségességét, készséggel irták alá a kívánt nyilatkozatot.

A szakiskola útjából ezzel az utolsó akadály is el lévén háritva, *Kiss Sándor* igazgató úr *Sólyom János* polgári iskolai tanárt az általános ismeretek és alantírottat az elméleti és gyakorlati szakismeretek tanítására kinevezvén, a szakiskola október hó 15-én működését megkezdte.

A szakiskola tantárgyai a következők:

Hétfőn este 6—8-ig: Magyar nyelv. Irálytan. Számtan. Kedden » 6—7-ig: Hittan a többi iparos-tanoncokkal együtt.

Szerdán » 6—8-ig: Elméleti és gyakorlati szakoktatás. Német nyelv. (A gyakorlati szakoktatás a második félévben időnként egyik nagyobb nyomdában történik.)

Csütört. » 6—8-ig: Általános ismeretek a földrajz, történelem, nyomdászat története, irodalomtörténet, alkotmánytan és ipari vegytan köréből.

Pénteken » 6—8-ig: Szakoktatás. Német nyelv. Kézirat-olvasás.

A szakoktatás keretébe a második félévben fel van még véve, haladottabbak részére a francia, latin, görög és román nyelv elemeinek tanítása és a nyomdászati rajz (skizzelés).

Helyiség és anyagi erő hiányában az iskola csak egy osztályból áll és ez egyelőre jól is van így, mert a tanulók előképzettsége, a mint ezt az eddigi tapasztalat is igazolja, oly csekély, hogy az első évben tanított elemi ismeretekre mindnyájuknak nagy szüksége van; de biztat a remény, hogy az első évben felmutatandó eredmények után sikerülni fog az illetékes köröktől támogatást nyerni egy második osztály felállítására. Ha azonban ez nem történék is meg, egy kissé több fáradsággal ugyan, de lehet a tanulókat egy osztályban is úgy csoportosítani és

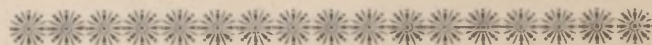
foglalkoztatni, mintha két különálló osztály állana rendelkezésünkre.

Ennyiből áll a kolozsvári nyomdásztanonc-zakiskola eddigi története; de sok okom van hinni, hogy ezzel még nincs bevégezve, s az évek múlva megirandó fejlődés és virágzás története sokkal vonzóbb lesz.

Mindezeket pedig nem azért irtam meg, mintha bárki is azok közül, kik az iskola alapításában résztvettek, halhatatlanságra aspirálna, hanem ama vidéki szaktársaim buzdítására, kiknek van fogékonyságuk a haladás iránt. Vannak ilyenek bizonyára Arad, Szeged, Temesvár, Debreczen, Kassa, Nagyvárad, Pécs, Pozsony és Brassóban is, a hol a tanoncok száma mindenütt elegendő arra, hogy velök egy osztályt megtölteni lehessen; ezeket akarom e leirással arra figyelmeztetni, hogy vegye kezébe közülök valaki az ügyet, s a minden cél kivételét legalább is hátráltató »bizottsági működés« mellőzésével, a hol van, igénybe véve az iparkamara támogatását is, kérelmezze az iparostanonc-iskolák felügyelő-bizottságától azt, hogy engedje meg a nyomdász-tanulókat egy külön osztályba — melynek tantárgyai közé a szaktanítás is felvétetnék — csoportosítani.

Azok az iparostanonc-iskolák felügyeletével megbízottak rendszeren okos emberek, a kik az első pillanathban be fogják látni, hogy sokkal inkább, sőt csakis így felel meg céljának a tanonc-iskola, ha abban a tanonc szakmájához szükséges ismereteket is tanítják, s nem fognak a cél kivitele elé akadályokat gördíteni már csak azért sem, mert a szakoktatás kérdése már a kormány programjában is benn szerepel, s ily módon létesítve, sem az államra, sem a városra több terhet nem ró. A mi pedig engem illet, szívesen ígérem meg, hogy e tárgyban esetleg szükséges és tőlem kért felvilágosítással szívesen szolgálok bárkinek.

Ruzicska Gyula.

A magyar nyomdászat korszakai.

II.

Ballagi és Firtinger nyomdásztörténeti művei. — Ballagi korszakainak hibás beosztása s helytelen szempontjai.

Szakirodalmunk egyik igen égető hízaga azonban — mint ez mindnyájunk előtt ismeretes — nemesak egy általános nyomdásztörténetnek hiánya, hanem — a mi jelen értekezésem tárgyát képezi — a hazai magyar nyomdászat illusztrált történetének hiánya is.

A hazai magyar nyomdászat történetét még mindig nem bírjuk oly teljes összeállításban, hogy az úgy művelődéstörténeti szempontból, mint különösen a nyomdászati szakma igényeire nézve is minden tekintetben megfelelő volna. Eddigi nyomdásztörténeti műveinkben az illusztrációkat, a szakbavágó rajzokat, a mi a szakemberre nézve legfőbb, csak igen csekély mértékben találhatjuk fel.

Szaktársainknak néhány kisebb terjedelmű, bár igen becses és érdekes szakdolgozatán kívül csak két,

nagyobb figyelemre méltó művet találunk, mely a magyarországi nyomdásztörténet *egészét* felöleli, s ezek a különben úgy hiszem, mindnyájunk előtt eléggé ismeretes: *Ballagi* történettudósunknak és *Firtinger* szaktársunknak nyomdásztörténeti művei.

A magyar nyomdászat történeti fejlődése 1472-től 1877-ig dr. Ballagitól és *Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig Firtingertől* a Grafikai Szemle hasábjain, — utóbbi hazai történet-szencinktől is elismerő fogadtatásban részesülve, — ezt a két nagyobb figyelemre méltó művet találja maga előtt a szakember, ha a magyar nyomdászat történetéről kellő fogalmat akar magának szerezni.

Daczára, hogy *Firtinger* műve a kisebb, mégis pontos és szakszerű feldolgozása miatt bátran állítható a nagyobb *Ballagi*-féle mű mellé.

Ballagi az ő nagyobb munkájában tulajdonképen egy széles alapra fektetett művelődéstörténeti rajzot akart adni a magyar nyomdásztól, míg *Firtinger* az ő rövidre összevont nyomdásztörténetében inkább a tisztán szakember igényeit tartja szem előtt, s legalább egy lehetőleg teljesen s jól összeállított statisztikát akart nyújtani Magyarország könyvnyomtatóiról 1473. évtől egészen az újabb időkig.

Ebből érthető meg aztán az is, hogy míg *Ballagi* csupán a nagyobb nyomtató-műhelyek (Kolozsvár, Debreczen, Nagy-Szombat, Buda és Pest stb.) működését kíséri nagyobb figyelemmel és a jelesebb és feltünőbb nyomdászok működésére és életére terjeszkedik ki részletesebben, addig *Firtinger* minden néven nevezendő műhelyt és nyomdászt iparkodik összegyűjteni és röviden jellemezni legrégebb nyomdáink keletkezésétől fogva a mai korig.

A ki tehát nyomdászt vagy nyomdát keres a XV-dik századtól kezdve korunkig, az biztosan feltalálja azt, bárcsak röviden felemlítve, a maga évszámával együtt *Firtingernél*; holott *Ballaginál* ez a részletes összeállítása az összes nyomdák és nyomdászoknak teljesen hiányzik és csupán a feltünőbb jelenségeket méltatja hosszabban.

Firtinger műve már csak azért is érdekes, főképen a szakemberre nézve, mert habár csekély mértékben, de mégis elég ügyes volt művébe néhány fakszimilét, régibb nyomdászati reprodukciót is felvenni, s az érdeklődő szakembernek bemutatni, a melyek viszont *Ballaginál* teljesen hiányoznak, a mi már magában véve eléggé mutatja, hogy *Ballagi* e művénel nem volt elég tekintettel a szakemberre.

A nélkül, hogy ezzel a különben jeles tudós *Ballagit* különösen is gáncsolni akarnánk, mindenki előtt eléggé világos az, hogy az ő nyomdásztörténete első sorban a laikus, a nagy művelt közönség számára van szánva, s a nyomdászatot pusztán a maga külső megjelenésében, a maga általános vonatkozásaiban állítja elének, csupán annyiban jellemezve közelebbről, a mennyiben a hazai nyomdászat is egyik hatóeszköz gyanánt szolgált a hazai művelődés egész folyamata alatt. Nem tekintti azonban azt úgy sehol, mint egy *technikai életműves egészet*, mely maga is bizonyos okok s behatások folytán fejlődik, hanyatlik vagy emelkedik és a melynek haladására az egész nemzeti

művelődés sokszor igen nagy befolyással van, a nélkül viszont, hogy maga különben a nemzeti művelődésre különösebb behatással volna. Hiszen, hogy tovább ne menjünk, ha ugyan példa kell, mely ezt az eléggé világos dolgot felvilágosítsa, hát nem akarunk egyébre utalni, mint arra a tényre, hogy pl. gondolhatunk nyomdászatilag véve a lehető legszebben és leg-tökéletesebben előállított művet, mely azonban a korbéli vagy általános nemzeti szellemi művelődésre semmi, vagy igen csekély behatással volt; viszont pedig gondolhatunk mi, s ez hazai nyomdászatunk menetén igen sokszor előfordult, igen primitíven, túlegyszerűen előállított nyomdai termékeket, melyek nyomdász-technikánkra semmi vagy igen kis befolyással bírtak, s mindazáltal a hazai művelődésre óriási hatást gyakoroltak.

Ez a kis megjegyzés, remélem, eléggé feltűnteti azt, hogy a nyomdásztörténetről még nem irt teljesen megfelelőleg, kimerítőleg és teljes hívséggel az, a ki, mint pl. *Ballagi*, csupán csak a művelődés és a nyomdászat egymásra hatásának egyes fázisait emeli ki, azonban a *nyomdászat technikai oldalát* egészben elhanyagolja.

Ballagi az ő nagyobb művében, — hiszen azt hisz-szük, jól ismeretes a szaktársak előtt e munka, s tán nem felesleges, ha czélomhoz képest kissé közelebbről kell szólnom róla — mint lépten-nyomon látjuk, a reneszansz kora, a reformáció s a nyomdászat viszonyait általában véve, s majd hazánkban az erdélyi fejedelmek irodalmi vonzalmait s maguktartását nyomdászok és egyes művek iránt; a cenzura időleges fellépését és eljárásait, *Kazinczyék* korának némely irodalmi mizériáit, egyes összeütközéseit a nyomdászokkal; majd meg egyes nyomdászok kisvárosias, nyárs-polgári életmódját, a pesti nyomdászszegédek 1848 előtti egyes viszonyait, egyhelyt a szabadkőművesség terjesztését a nyomdászok által stb., ilyenmű kérdéseket bőven, nagy kiterjedésben tárgyal, melyek ugyan bár tagadhatlan, hogy nagy részben a nyomdászzal néha elég közeli, a legtöbbször azonban nagyon is távoli összeköttetésben állanak, s egy nagyobb műben felemlíthetők s tárgyalandók is, azonban egy szorosan vett szakmunkában nem mint nála, az első, a legnagyobb részt elfoglaló, hanem csak mint másod-, sőt esetleg mint harmadrendű, kisebb térre szorított dolgok volnának tárgyalandók.

A *Ballagi* által bőven tárgyalt emez említett eszmék bizonyára lehettek a nyomdászat külső, általános viszonyaira megfelelő befolyással; ezekből a tényekből és ezekből a viszonyokból azonban a *nyomdai művészet és ipar fejlettségi fokát* általában, vagy más országokkal szemben való haladását és állását éppen nem láthatjuk a maga mivoltában; e mellékes vonatkozásoknak bármily széles körű, pontos, sőt igen szép leírásából a *nyomdászatnak produktumait, ezeknek technikai minőségét, fejlettségét, haladása avagy süllyedését még csak távolról is semmiképen sem ítélnéljük meg.*

A *művelődéstörténetre* ezek az adatok nagyon érdekesek, szépek, figyelemre méltók, de a nyomdászati ipar haladására közelebbről, ezekből egymagukban semmit sem tanulhatunk.

Ballagi műve szorosán véve egy darab művelődéstörténeti értekezés, melyben a nyomdászat művelődéstörténeti hatása tűnik elénk, s a mely hazai nyomdászaink és nyomdászatunkról *általános* tájékozást nyújt, de a magyar nyomdászat technikai története tekintetében — a mi pedig szintén egyik fődolog volna — igen hiányos munka; a magyar nyomdászat benső részletesebb története, és pedig a nehezebb és fontosabb: a szak- és műtörténeti rész abból teljesen kiszorítva és mellőzve van.

Firtinger munkája az ő szűkre szabott kereteiben is a magyar nyomdászat szaktörténeti vázlatát elég előnyösen mutatja be, habár neki saját vallomása szerint is nem volt czélja a magyar nyomdászat történetének rendszeres és nagyobb terjedelmű megírása.

Ballagi elhagyta vagy pedig mellékes helyre szorította művében a szaktörténeti rész megírását; *Firtinger* ellenben egészen más czéllal dolgozván, mindáltal nem vehette fel azt a maga egészében, különben is sokkal kisebb terjedelmű művébe, — s a két történeti mű e sajátságos állapotából, hogy t. i. az egyik helytelenül mellőz, a másik tudva, mellőzni kénytelen a szaktörténeti részt, következik azután az, hogy eme két nagyobb mű mellett is még mindig felmarad a magyar nyomdászat szaktörténetének részletes és kiterjeszkedő megírásának fontos kérdése.

Nyomdásztörténetünk megalapításában és korszakai közelebbi felismerése és kifejtésében mindenestre többet kellene várnunk Ballagi nagyobb igényekkel és a kézre szolgáló anyag nagyobb ismeretével bíró művétől. Hiszen neki minden tudományos eszköz mindenfelől bőven rendelkezésére állott, hogy a magyar nyomdászatot megismertesse.

Mily nagy azonban csatlakozásunk, midőn azt látjuk, hogy a magyar nyomdászat fejlődési fokairól, egyes korszakairól Ballaginál — az ő nagyterjedelmű művében is — aránylag csak nagyon kevés adatot, vonatkozást, csekély kifejtést találunk.

Magát az egész Ballagit átlapozva, sehohsem látjuk azt, hogy a magyar nyomdászat szakszerű fejlődését, s ezzel kapcsolatban műipari állásának emelkedő vagy hanyatló korszakait tüzeten kimutatná s részletesen műtani szempontokból is jellemezné.

Hazánk nyomdásztörténete, csak a mi szerény eszközeinkkel, a mi szerény tanulmányainkon át szemlélve is, bizonyos korszakokat mutat fel, melyekben minőségileg és terjedelmileg is jobban, erősebben fejlődött; viszont azonban mutat fel korszakokat, melyben a műszaki téren éppen gyengült és hanyatlott. Ezen korszakok élesebb megállapítása a történetíró egyik főfeladata közé tartozik. Ez által ugyanis nemcsak az egész történeti idő lefolyásába hoz több rendet és világosabb áttekintést, hanem a dolgok helyesebb megítélését és megértését is közelebb hozza az olvasóra vagy tanulóra nézve.

Ballagi e korszakok felállítása terén — mint alább részletesebben ki fogjuk fejteni — a szaktörténeti dolgok közelebbi méltatása nélkül, részint hibás szempontok szerint vagy éppen sehogy sem jár el; sok esetben pedig oly külső viszonyokhoz és mellékesebb eszmékhez köti a nyomdásztörténeti korszakok meg-

határozásait, hogy ez által nemcsak a magyar nyomdászat történetének egyes korai tünnek fel előttünk egészen ferde világításban vagy éppen hibás alakban, hanem e mellett még egyes korszakok is vagy összezávatatnak, vagy pedig technikailag s történetileg éppen semmi megítélés alá nem kerülnek.

Ballagi az egyes nyomdásztörténeti korszakok élesebb külön választására és meghatározására, mint egész művéből láthatjuk, nem is nagyon törekedvén, nagyon bajos az ő művéből kisütnünk amaz elválasztó határvonalakat, melyek között szerinte az egyes jellegzetesebb nyomdásztörténeti korszakok feltalálhatók; e fontos kérdésre ő nagyon elmosódó, halvány feleletet ad művében.

Czélunkhoz képest a következő pár sorban mindazáltal megkíséreljük, Ballagi műve alapján, a magyar nyomdászatnak általa kijelölt korszakait szorosabban meghatározni, s az ő általa vetett határokat kissé közelebbről, élesebben szemügyre venni.

Ballagi művének bővebb tanulmányozása után a magyar nyomdásztörténet korszakait körülbelől a következőképen lehetne összeállítanunk:

Az első korszak szerinte ekképen terjedne: eleitől fogva egészen Tótfalusi haláláig, azaz 1473—1702-ig, a midőn t. i. ennek a korszaknak mintegy határkövéül s bővebb jellemzéseül azt mondja Ballagi: »Vele — t. i. Tótfalusival — letűnt hazánkban a tudós és lelkesült nyomdászok kora.« (B. id. m. 94. old.)

A második korszak, Ballagi szerint, bővebb kutatás után, úgy látszik, hogy Tótfalusitól a szabad sajtó behozataláig terjedne, azaz 1848-ig. Ezt a korszakot egy helyen Ballagi így jellemzi: »A privilegiumok aranykora. A nyomdászat arculata gyökeresen megváltozott. Nincs többé zaklatott életű, de szabad és lelkesült nyomdász; a hajdani üldözött tudós nyomdászokat, pártfogolt oligarchák és nyárspolgárok váltják fel« stb. Ennek a korszaknak határait legbajosabb Ballaginál pontosan megállapítani, mivel ebben az általa, a mint látszik, kissé lenézett korban, hol a működő nyomdászokat nyárspolgároknak nevezi, a magyar nyomdászat éppen mennyiségileg meglehetősen fellendül és nyomdáink száma az egész országban az előbbi időkhöz képes szinte kétszeresére szökik; a XVI—XVII. századok 30—30 nyomdájával szemben 50—60 nyomda áll a XIX. század első évtizedeiben (1. részletesen *Firtinger* Károly térkép-művében), — sőt e meglehetősen hosszú idő alatt különösen már az 1810—1848-ig terjedő években a magyar nyomdászat az ipari fejlettség terén is az eddigi összes korszakok fölött aránylag a legmagasabb fokra emelkedik, különösen az egyetemi, a *Trattner* és *Trattner-Károlyi*-féle nyomdák, a pozsonyi *Weber* és *Landerer* stb. nyomdák működése által. Látszik tehát az első pillanatra, hogy Ballaginak e másodiknak vehető korszaka sincs helyesen beosztva és helyesen meghatározva sem, inkább azt vehetjük észre, hogy egészen külső szempontokból kifolyólag tette Ballagi, hihetőleg az egész időn át divó privilegiumok megszerzése miatt e korszakot a magyar nyomdászatban oly hosszú tartamúvá, mely pedig különben nyomdászatunk oly különféle emelkedési fokait és viszonyait foglalja

magában. Hogy pedig Ballagi e korszakot 1848-ig számítja, az habár nem látható biztosan, de sejtethető műve X. fejezetében előadott, s az általa úgynevezett nyomdász-nyárspolgár jellemzéséből, a hol t. i. ez alakról, szereplési idejére is utalva, így szól: »Magok a nyomdászok ez időszakban, tulajdonképen mindnyájan, a szó szoros értelmében, kispárosok, a világ haladásától gondolkodásmódban s műszakilag egyaránt elmaradt mesteremberek. Tekintsük meg a társai közt még legkitünőbb filisztert, lepjük meg műhelyében«, stb. »Szeben utczáin az 1830-as években gyakran lehetett látni egy magas szikár alakot, az ifjabb *Hochmeister Mártonból* öreg legény lett.«

Ez az 1830-as évekből vett nyomdászalak tehát, a mint most már kivehetjük, mintegy ellentétül van feltüntetve a lelkes és tudós nyomdászok, pl. Tótfalusi-val szemben, s így azt kellene hinnünk, hogy e korszakot Ballagi szerint, — a különben többrendbeli technikai s egyéb történeti ellenérv daczára — a jelzett nyárspolgár idejéig, azaz körülbelől 1848-ig kellene megállapítanunk.

Már ezen a több ellentétes nézetet magában foglaló helyen világosan láthatjuk, bővebb megvizsgálás után, a Ballagi-féle korszakoknak ingadozó, felületes szempontokhoz kötött s nagy hibákban szenvedő állapotát.

A harmadik korszak — Ballagi szerint — úgy látszik, a szabad sajtótól, a nemzeti fellendülés kezdete, a kiegyezésig, tehát 1848-tól 1867-ig terjedne. Feltűnő, hogy e korszak műipari fejlődését Ballagi nem nézi egészen jó szemmel. Mert, habár kiemeli Landerer Lajos Kossuth-bankóinak szépségét és műipari fejlettségét és elismeri, hogy ekkor alkalmazta a magyar nyomdászat nagyobb körben a szines nyomást, és hogy ekkor született meg »Magyarországi Szent Erzsébet legendája« Beimel és Kozma budapesti nyomdájában, mely a maga nemében »műremek, melyet külföldi szakértők is teljes elismeréssökkel méltányoltak«, mindezek daczára dr. Ballagi mégis azt mondja, hogy: »a szabadságharcz elfojtása után nyomdánk műszakilag és számra nézve egyiránt rohamosan hanyatlottak«.

Ez ellentétes és az illető kor közelebbi jellemzésénél kiengesztelni sem próbált nézeteket is egyelőre tudomásul véve, tovább kell haladnunk s meghatározhatjuk, hogy Ballagi szerint:

A negyedik kor a nemzeti fellendülés kezdetétől, 1867-től, az ő könyve iratási idejéig, tehát 1878-ig terjed.

Sajnos dolog és éppen a jelenlegi vagyis közelmúlt nyomdászatunk műszaki fejlődésére nézve nem igen hízogó, hogy e korszakot Ballagi meglehetősen elítélve, a következő szavakkal vezeti be: — — »az alkotmány visszaállítása 1867-ben magával hozta a nyomdászat magasabb emelkedését is. Igaz ugyan, hogy ez a haladást nem annyira műszakilag, mint inkább a számra nézve áll. De másfelől nyomdászatunk társadalmi helyzetének emelkedése határozottan az ígát lerázott szabadabb kor következménye.« (Id. m. 181. old.)

Nyomdászatunk ezen időbeli műszaki haladását elítélő szavaival szemben áll viszont az ítéletében

meglehetősen habozó s ingadozó Ballaginál az, hogy másfelől az Emich- és Franklin-féle nyomdák ez időbeli műszaki haladását, s Emich által a képes »Márkkrónika« kiadását mint az európai színvonalon való haladást tünteti fel. S mi a magunk részéről az utóbbi, a helyzetet mindenestre igazabban s helyesebben feltüntető véleményeért szivesen megbocsátjuk neki előbbi, kissé téves s helytelen állításait.

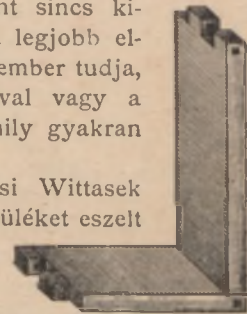
Lubik Zoltán.

(Folyt. köv.)

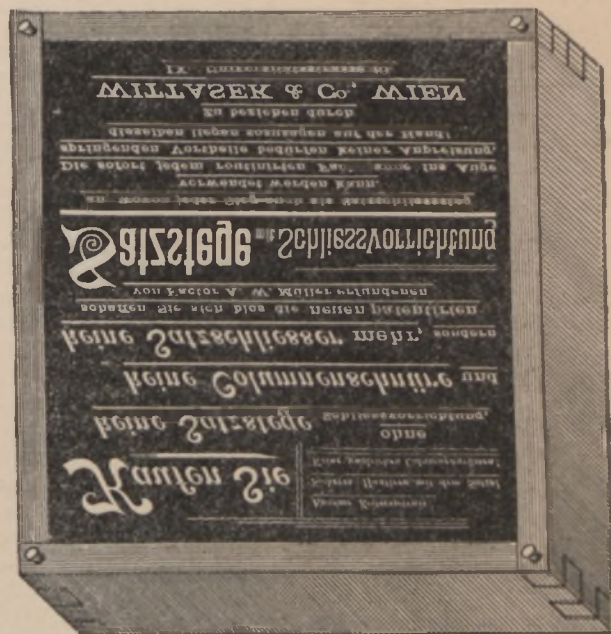
Újszerkezetű szedés-zárók.

A szedésnek zsinórral történő kikötése egyike ama mesterfogásoknak, melyek — azt lehet mondani — Gutenberg ideje óta mai napig egy és ugyanazon módon foganatosítottak; más záró módszerek kitalálása eddig még nem igen járt valamire való eredménynyel. Ezzel azonban koránt sincs ki mondva, hogy a kikötés volna a legjobb eljárás; ellenkezőleg, minden szakember tudja, hogy éppen a kikötés alkalmával vagy a hanyag kikötés következtében mily gyakran történik baj a szedésben.

Most Müller A. W., a bécsi Wittasek & Co. nyomda vezetője, oly készüléket eszelt ki a szedés rögzítésére, mely komoly figyelembevételre érdemes. Tudjuk, hogy a szedés szoliditás és szilárdságban nyer, ha azt stégek közé szorítjuk, komplikált műszedéseknél a szedő mindig ily módon biztosítja munkáját elcsuszás és más efféle nyomdai balesetek ellen. E záróstegeket Müller

Szedés-stégek zárókészülékkel. Müller A. W.-től, Bécs.

A szedés-stégek alkalmazása zárókészülékkel. Müller A. W.-től, Bécs.

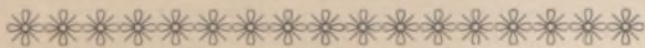
végükön fogakkal látta el, mely fogak egymáshoz simulnak, ha a stégeket hosszirányban használjuk,

vagy sarkot alkotunk. A fogakon keresztül merőlegesen egy nonpareille nagyságú négyszögletes nyílás vezet, melybe egy négyszögletes drótpöczköt illesztünk, a fogak és ezekkel együtt a stégek szorosan tartására. Ily módon egy szolid keretet kapunk, mely megakadályozza a szedés szétbomlását vagy egyéb-kénti megsérülését.

Pöczökhuzó.

Egy német szaklap állítása szerint a stégek úgy a hosszban, mint a szélességben pontosan a ciceroszisztéma szerint vágnak össze, a mi nemcsak megkönnyíti az exakt munkálkodást, hanem a szedőt az ily munkára mintegy rákényszeríti. Miután továbbá a sarkok kívül is egyenszöguen zárulnak, módunkban áll, a szedést mindjárt nyomásra kész zárt állapotban adni át a sajtónak, miáltal a feloldás, illetve újra való kikötés a nyomás előtt és után fölöslegessé válik és az ezzel járó bajt okozó eshetőségeket elkerüljük. A zárókészülék felnyitására a mellékelt ábrán látható pöczökhuzó szolgál. Másik ábránk a szedés körül elhelyezett Müller-féle zárókat mutatja be. Az összes iparállamokban szabadalmat nyert zárókészülék ára csak jelentéktelenül van magasabbra szabva, mint a közönséges ólomstégeké. Áruba pedig a bécsi Wittasek & Co. nyomdaczég bocsátja.

VEGYESEK.

Változás lapunk szerkesztőségében. Bauer J. M., boldogult főmunkatársunk helyét a mai számtól kezdve *Firtinger Károly* foglalja el. Ez különben csak külső kifejezője Firtinger szaktársunk munkásságának, mert igazán véve főmunkatársra ő már lapunknak az első számtól kezdve szakadatlanul.

Felkérjük az Évkönyv előfizetőit, hogy az előfizetési pénzeket küldjék be minél előbb, mert az expedíciót már előlegesen el akarja készíteni lapunk kiadóhivatala, nehogy az összetörölődés miatt késedelmet szenvedjen a példányok szétküldése. Az expedíciót különben is a pénz beküldésének sorrendje szerint végezzük majd.

Az ezredéves országos kiállítás kítüntetettjei. A nov. 15-iki hivatalos laphoz volt mellékelve a hatalmas vasok füzete, mely az összes kítüntetettek névsorát foglalja magában. E névsorból mi csak a szorosan a *könyvnyomdai* szakmához tartozókat közöljük a következőkben: *Allami aranyérmel* kaptak: Athenaeum, Franklin, Pallas, Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, *Allami ezüstérmel*: Első magyar betűöntőde-részvénytársaság, Gránicz Ignác nyomdatulajdonos Zágráb, Laubner Károly nyomdatulajdonos Eszék, *Milleniumi nagyérmel*: Bába Sándor könyvnyomdájára Szeged, Hornyánszky Viktor nyomdájára, Kunosy-nyomda, Kosmos. *Kiállítási érmel*: Angormayer Károly Pozsony, Brózsza Ottó Budapest, Buzárovits Gusztáv Esztergom, Debreczen sz. kir.

város nyomdájára, Fischer és Mika czég Budapest, Hamburger és Birkholz Budapest, Mohovich Emidio Fiume, Preszburg Frigyes Budapest, Pleitz Ferencz Pál Nagybecskerek, Pesti Lloyd-társulat nyomdájára Budapest, Pannonia-nyomda Győr, Réthy Lipót és fia Arad. *Elismerő oklevelet*: Bayer Róbert Temesvár, Corvina-nyomda Budapest, Huszár István Nyitra, Heisler Jaroszló Budapest, Kner Izidor Gyoma, özvegy Kirchner S. E. Versecz, Lévai Mór Ungvár, Singer és Sonnenfeld Besztercebánya, Steinfeld Jenő Sárospatak, Uhrmann Henrik Temesvár, Wittigschlager K. Pancsova, Winter Zsigmond Nagyszombat, Werner Ferencz Kalocsa. *Közreműködési érmel* nyertek: Böhm Béla (Athenaeum), Brafmann Jónás (Czettel és Deutsch), Bauer Ferencz (Pesti könyvnyomda r.-t.), Drehr János (Államnyomda), Fuchs Zsigmond (Pallas), Fazekas Alajos (Hornyánszky), Griesz Ede (Pallas), Fischer Bertalan (Fischer és Mika), Müller Ágost (Pesti Lloyd-nyomda), Pusztai Ferencz (Pallas), Szabó Dezső (Athenaeum), Scharf Alajos (Czettel és Deutsch), Szügyi Ferencz (Államnyomda), Szabó Elek (Egyetemi nyomda), Schulz János (Hornyánszky), Tanay József (Pesti könyvnyomda r.-t.). Megemlítjük még, hogy a következő nyomdai intézetek versenyen kívül állottak, és pedig: Athenaeum, Czettel és Deutsch, Első magyar betűöntőde, Franklin, Államnyomda, Egyetemi nyomda, Pallas, Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, Posner, — legtöbbszörre mivel a főnök vagy valamelyik czégtárs, illetve az illető intézetek vezérigazgatói zsüri-tagok voltak.

A Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda f. hó 8-án tartotta huszonharmadik rendes évi közgyűlését Arany László elnöklésével. A lefolyt üzletév mérlege tiszta nyereségképen 77.400 frt 03 krt mutat, mely összeg a mult évről áthozott 1479 frt 55 krral együtt 78.879 frt 58 krra rug. Ebből 16 százalék jutalék fejében az igazgatóság, az irodalmi tanács és az alkalmazottak részére levonatván, a fenmaradó 66.495 frt 58 krra vonatkozólag az igazgatóság javasolja, hogy ez összeg a deczember elscjen lejáró szelvény beváltására fordíttassék olyaténképen, hogy a 4800 darab részvényre 13 frt 50 krjával 64.800 frt fizetessék ki, míg 1695 frt 58 kr. a jövő év számlájára volna átvendő. A mult évi közgyűlés határozata folytán az igazgatóság a részvénytőkét 800 darab új, 150 frt névértékű részvény kibocsájtásával 120.000 frttal emelte. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, az igazgatóságnak a nyereség hovaforditása iránt tett javaslatát elfogadta és a fölmentvényt megadta. Miután még a felügyelő-bizottság volt tagjait, Fabiny Gyulát, Glatz Henriket és Trebitsch Ignácot újból megválasztották, a közgyűlés véget ért.

Árverés. A mult hónap utolsó napján árverették el a volt Pusztai és Perl czég Csengery-utczai nyomdai »szaküzletét«, a melyen vegyesen nyomdai ágensok és ócskavas-kereskedők vették át az árverési hiénák csúnya szerepét, a mennyiben konzorciumokat alkottak s összevásároltak minden néven nevezendő ócskaságot, a melyek néhány hónap mulva szépen befőtve újakká vedlenek majd és jó borsos áron szakadnak azok nyakába, a kik nem lesznek eléggé óvatosak. Persze azok, a kik tisztességes vásárlási szándékkal mentek oda, undorral hagyták ott az árverés színhelyét, a hol egy gép eladása után egy kis parizs fejbeütögetés és oldalbavágás is megesett s a sok egyéb ócskavas között hánykódott a fejekről leütögetett fényesszörű ünnepi fejdisz, a melyből még a legügyesebb kalapos sem formálhat vala többé magas kalapot. Ezen a nevezetes árverésen tünt ki egynehány fővárosi nyomdatulajdonosnak (onnét a király-utca tájékáról) sokoldalúsága, mert láttuk, hogy szenvedélyesen úzik a nyomdász-mesterség mellett az ócskavas-kereskedést is. Sőt megtörtént az, hogy egy nagyon kis »táposó-nyomdász« összevásárolt vagy száz darab szedőhajót, a melyekkel hogy mit fog csinálni, kíváncsiak va-

gyunk. A főváros nagyobb nyomdáinak képviselőit — a kik mindenesetre azért voltak ott, hogy egyetmáshoz tisztességes áron jussanak — egymás után láttuk rohamlépésben elszökdösni az árverésről s az utcára érve, alapos tisztogatásnak vetették alá a felsőjüket, a melyeken alapos nyomot és foltokat hagyott a kézzel-lábbal-szájjal megvívott háború. Az árverés után néhány hónappal meg majd kitünik, hogy a fővárosban meg a vidéken milyen nagy lendületet vesz a nyomdai gépipar — ócska gépekből.

A Fővárosi Fényképészek Köre szakkiallítást rendezett f. hó 1-től 9-éig a M. Tud. Akadémia dísztermében, melyen számos amatőr-fotográfus is résztvett csinos munkákkal. Különös érdeklődéssel bír egy, a jelen század első felében, a fényképészet csecsemőkorában fölvert képgyűjtemény, Szeleménics Pál akad. tag és a pozsonyi jogakadémia tanárától.

A Régi Magyar Könyvtár III. kötetéből, melynek *Hellebrandt Árpád* ismert szakképzett bibliográfusunk, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának tisztviselője lépett *Szabó Károly* örökébe, megjelent az első rész. A nagy bibliográfiai vállalatnak ez új kötete a magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok könyvészetét foglalja magában. Ebből az első rész, 800 lapnyi terjedelemben, az 1670. évig halad és 2547 nagy munka bibliográfiai leírásával teszi gazdagabbá könyvészeti irodalmunkat. Ajánljuk anyagegyetünk önképző-osztálya vezetőségének e mű megvételét, annnyival inkább, mivel a munka két első kötetét könyvtárunk bírja s így e vétel által a munka becsé csak nyer.

Nyomdász-meghívó litografrozva. A szegedi könyvnyomdászok *Gutenberg Dalköre* október 25-én dal- és tánczenestélyt rendezett. Ezt litografrozott meghívókkal adták tudtul az érdekelteknek. Nem szólnánk még ezért se, ha az a meghívó legalább tűrhetően lett volna előállítva; de biz az olyan primitíven van összerakva, hogy annál még nyomdai úton is sokkal különbet csinálhattak volna Szegeden. A fősorok mind össze vannak húzva, a

Jótekonyszélű Zártkörű Dal-és Tánczenestély

vezérlő sor pedig így van összehúzva. A nyomás szürke, elmosódott, szóval az egész litografrozott munka úgy mutat, mint egy kövön nyomott árverési hirdetés. Úgy látszik, hogy a szegedi könyvnyomdászok ezzel akarják a litografiát tönkre tenni.

Pécsett a Telegdi A.-féle nyomda részvénytársaság birtokába ment át. A társaság igazgatója Nagy Sándor volt fűszerkereskedő, a nyomda vezetője pedig Fabriczki Ignác szaktárs.

A francia nemzeti nyomda ellen sok a panasz a párisi magánnyomdák részéről. Utóbbi időben a dolog a képviselőházban is szóba kerülve, a költségvetési bizottság előadója kereskedői szakértővel átvizsgálta nevezett államintézetnek 1893. évi mérlegét, melynek során kiderült, hogy míg az intézet abban az esztendőben 241.000 franknyi nyereséget tüntetett ki, addig a szakértő által felállított mérleg azon évre 640.000 frank veszteséggel zárult, mely különbség onnan ered, hogy a szakértő az intézetbe fektetett tőke kamatozását, mint a nem fizetett adóösszeget és egyéb beneficziúkat is fölvette számlájába. Azt hisszük, nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy nemcsak Párisban, hanem egyéb helyeken is ily »fényes« pénzbeli eredménnyel dolgoznak az államnyomdák.

Die Graphische Welt címmel szaklapot indított a németországi nyomdai művezetők egyesülete. A lap havonta kétszer jelenik meg Berlinben; szerkesztője Thiemo Ármin. Utolsó számában, november 14-én, cikksorozat veszi kezdetét *Palóczy Lipót* budapesti ismert tanár tollából, most zárult ezeréves országos kiállításunkról, melyben a szerző érdekes párhuzamot von a berlini iparkiallítás és hazai

kiállításunk között. Megemlékezik még a lap szép szavakban *Bauer János M.* szaktársunk elhalálozásáról is.

Berlini szakkörökben nagy az apprehenzió a miatt, hogy az ottani kiállításon egyetlen nyomdát sem tüntettek ki állami aranyéremmel és a kiállításon kollektíve résztvett nyomdászok közül csak egynéhányan részesültek elismerő okmányokban. Az illetők vissza is utasították az okmányokat. Véleményük szerint mai napság már a berlini nyomdászat egyenrangúnak tekintendő a lipcseiével, sőt az utóbbit némi irányban, mint a *Moderne Kunst* című folyóirat kiállítása mutatja, túl is szárnyalta.

Fiatal műszedőink előszeretettel használják vázlateik rajzolásához a cicero nagyságú kezkázással bevont papírost, abban a téves hitben, hogy ezzel könnyítik munkájukat, a mennyiben a rajz mindjárt feltünteteti a tervbe vett szedésnek cicero-nagyságát. Gyakorlott szedő ilyen segédeszköze nem szorul. Ellenkezőleg, — mint egy német szaklap helyesen megjegyzi — ez az eljárás megakadályozza valamely eszmének teljes kifejlődését, mivel ha a rajzoló eszméjének bizonyos rendszer keretében kénytelen alakot adni, könnyen megeshetik, hogy a részletekre fekteti a fősúlyt és a mellett a teljes munkának szépészeti formáit elhanyagolja. A betűrendszerünket ismerő szedőnek lesz olyan gyakorlott szemmértéke, hogy cicero-kezkázás háló nélkül is meg tudja munkáját tervezni akár húsz cicero nagyságig is. Hosszú évi tapasztalataink arra tanítanak, hogy valamely műszedőnek tervrajzait legcélszerűbb a munkához rendelt papíron megcsinálni. A műnyomáshoz való vagy kréta papíron ugyan nem könnyen sikerül a rajzolás, miért is ily esetben írópapírost használunk. Levélfejeknél például legjobb a hozzá való papíron készíteni a vázlatot, mert csak így kapjuk meg az összenyomásnak teljes képét, épp így egy kártyának rajza is szép kartonlapon, mint közönséges rajz-papíron. Jóminőségű papíron vagy kartonon a különböző színárnyalatok bemutatása is inkább sikerül.

A legdrágább könyv. A Mame-féle párisi könyvkiadó-cég közlebről egy, kiállítás dolgában oly pompás, ám ár dolgában is oly »tekintélyes« könyvet fog közrebocsátani, a mely a »legdrágább könyv« jelzöt minden bizonynyal megérdemli. A kétkötetes mű előfizetési ára 1500 frank s egyelőre csak ezer példányban nyomják; az ebből begyűlő 1.500.000 frank azonban korántsem fedezi a kiadvány költségeit, valamelyes hasznot a merész kiadó csak a második ezer példányból remél. A drága kiadvány *Jézus élete* cím alatt fog megjelenni, James Tissot száz akvarelljével. James Tissot, a kinek gyönyörű rajzai 1894-ben Párisban méltó szenzációt keltettek, tíz évet töltött Palesztinában, meglátogatván és megismervén mindazokat a helyeket, hol a Názárethi életének fenséges tragédiája lefolyt. Rajzait a Mame-cég esodaszép kivitelben reprodukálja ebben a gyönyörű kiadványban, a melynek csak borítékja (a rajta levő akvarelllel) 50.000 frankba kerül. A kiadó-cég azzal a kellemes reménnyel kecsgetteti magát, hogy a katolikus francia közönség e páratlan szép kiadvány első ezer példányát két hét alatt minden bizonynyal magához váltja.

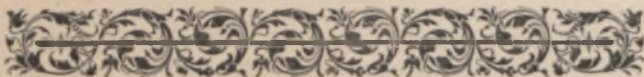
Az olasz hírlapirodalom. Olaszországban a múlt év végén összesen 1901 újság jelent meg; ezek közt napilap volt 128. Negyedmillió emberre esett egy napilap. A római Tribunát naponként 100.000, a milánói Corriere della Sera 85.000, az ugyanott megjelenő Secolót 60.000 példányban nyomtatják. Igazán független újság csak 10—12 van Olaszországban. Míg a Tribunát is támogatják titokban. Valamennyi újság közül csak a klerikális Voce della Verità hajt jóvedelmet. A Popolo Romano azzal felezi költségeit, hogy hasábjait bérbé adja. Így például a színházi rovat hasábjáért 25.000 lirát kap évenként; a bérlő természetesen az énekeseket és a színészeket nyúzza. A politikai lapok költségeit azonban rendszerint mégis a pártvezérek fedezik. A 600.000 lakost számláló Nápolyknak csak két független

napilapja van: a Corriere di Napoli és a Mattino; az utóbbit Scrao Matild, a hírneves regényíró szerkeszti. A római újságoknak nagyon kevés, a nápolyiaknak éppenséggel semmi hirdetésök sincsen. Milánónak kilencz napilapja van. Turinban a legelterjedtebb napilap a Gazzetta del Popolo; valamennyi olasz újság közt ennek a lapnak van a legtöbb hirdetése. A legrégebb olasz újság a Gazzetta di Venecia, a mely 1805-ben indult meg. A legrégebb olasz időségi folyóirat a római Accademia dei Lincei értesítője, a melynek első száma 1804-ben jelent meg. Az olasz lapok három oldal szövegből állanak; a negyedik oldal hirdetés-knek van szánva. Minthogy azonban a vidéki lapoknak nincsenek hirdetéseik, kiadóhivatalukat bolttal kötik össze s a negyedik oldalon felmagasztalják az üzletükben kapható hajfestő, szakállnövesztő és egyéb csodaszereket. Az olasz lapoknak nincsenek előfizetőik, csakis az utcai elárúsításra szorítkoznak.

Eszak-Amerika Egyesült-Államaiban jelenleg 802 német nyelvű hirlap jelenik meg; továbbá 118 skandináv nyelvű, 50 francia, 19 spanyol, 27 cseh, 18 lengyel, 10 német-alföldi, 7 héber, 3 walesi, 2—2 finn, ír, izlandi, kínai, litvai, orosz, 1—1 román, portugál, szlavin, örmény, magyar, kerokezi, kreek és görög nyelvű.

Papiros-korszak. A jövő század, úgy látszik, a papiros-korszakot fogja megnyitni. A papiros már is minden elképzelhető módon felhasználják a technikában és az iparban. Amerikában már számos gyár van, melyben kalapot, botot meg más mindenféle tárgyat készítenek papirosból. Legujjában arra jöttek rá, hogy papirosból oszlopokat, sőt árbozokat is lehet csinálni. A papiros-pépet ugyanis összekeverik sóval, azután bóraxot vegyítenek hozzá s az egész anyagot hengerformára préselik. Az eddigi tapasztalatok azt igazolják, hogy a papirosból készült oszlopok sokkal tartósabbak a fából csináltaknál, mert nem korhadnak és a hőmérsék változásai sem hatnak úgy kiterjedésére vagy összehuzódására. Különösen alkalmasak sürgönyoszlopok. De még hajó-árbozot is lehet készíteni papirosból.

Ács Mihály síremlékére még a következők adoktazt: Schneller Ede gyűjtése (Nagybecskerek) 3 frt 40 kr., Endrényi L. nyomdája személyzete (Szeged) 2 frt 20 kr., Endrényi Imre-nyomda személyzete 1 frt 30 kr., Traub-nyomda személyzete 1 frt 20 kr., Bába-nyomda személyzete 70 kr., Várnai-nyomda személyzete 80 kr., Szöllősy Mihály 2 frt, összesen 11 frt 60 kr. Összes gyűjtés — a mult számban kimutatott 511 frt 60 krajzárral együtt — **523 frt 20 kr.**

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvásó-ülés 1896. november 8-án.

Elnök: *Schwind Béla* alelnök.

Elnöklő jelenti, hogy Tanay József elnök elfoglaltsága miatt kimentette magát, azért az ülést ő fogja vezetni. Felkéri *Haraszi József* tagtársat, lenne szives mára hirdetett fölolvásását megkezdeni.

Haraszi Perpetuum mobile cím alatt a szedőgépek keletkezéséről és azok feltalálóiáról elmélkedik s arra a konkluzióra jut, hogy ez sem egyéb még, mint az annyira sóvárgott — perpetuum mobile (örökmozgony).

Az érdekesen megírt fölolvásást a jelen voltak mindvégig feszült figyelemmel hallgatták, a melyért elnöklő í t köszönetet mondott és elkérte azt a Grafikai Szemlében való közlés végett.

Titkár jelentését a következőkben teszi meg.

T. tagtársak!

Szomorú tény konstatálásával kell kezdeni mai jelentésemet. *Bauer János Márton*, körünk tiszteleti tagja és a Grafikai Szemle fõmunkatársa is elköltözött az élők sorából. Sokat fáradozott ő Szakkörünk érdekében, a ki bár alig értette a magyar nyelvet, mégis szüntelen a mi érdekekben fáradozott. Czikkeit is rendszeresen németül fogalmazta és más ültette azokat át magyar nyelvre. De a mit írt, úgy írta, a mint azt a magyar temperamentum megkívánta. Egészen beleélte magát a mi körünkbe és felfogta érzelmeinket,

megértette stílusunkat! Valósággal a miénk volt ő már egészen. Azt hiszem tehát, hogy a havi ülés érzelmének adok kifejezést, a mikor e szomorú tény felvettem jelentésembe, hogy így az jegyző-könyvünkben találhasson megörökítésre. (Általános helyeslés.)

A másik szomorú aktus az, a mely csak két héttel ezelőtt folyt le a kerepesi temetőben. Első sorban minket érdekelt az a megható gyászünnepe, a melylyel akkor *Ács Mihály* emlékének adózt a magyar nyomdászok összessége. A mi kedves halottunk volt a megboldogult; mi kezdeményeztük a gyűjtést és mi végeztük az összes teendőket, hogy a síremlék megvalósulhasson. De azért nem vindikálunk magunknak többet az érdemből, mint a mennyi minket mint adakozót illet. Nem a mi dicsőségünk, hogy oly hamar létesülhetett a szép emléék, hanem a megboldogult érdeme az. Az övé, a kit mindenki tisztelt, szeretett és becsült! De most már áll az emléék és mi némiképen leróttuk kegyeletünket az iránt, a kinek hállával tartozunk! A végleges számadással még nem készültünk el, azt majd a jövő havi ülésen terjesztjük elő.

Ugy terveztük a mult választmányi ülésen, hogy a fölolvásó-ülések napján lehetőleg kedélyes estélyeket is rendezünk. Ám ez most nem lehetséges, mert annyi sokféle kisebb mulatság lesz ebben a hónapban. Majd talán decemberben inkább kínálkozik erre alkalom.

Hanem a téli, farsangi mulatságról már jóeleve gondoskodtunk és február 20-ára fel is vettük a Szegénygyermekkert-egylet helyiségét.

Azt is örömmel jelenthetem, hogy az Évkönyvre nagyban folytak a jelentkezések és hogy az a kitűzött időre meg is jelenik.

Mint fentebb már említettem, a Grafikai Szemle fõmunkatársa meghalt. A szerkesztőség ideiglenesen úgy intézkedett, hogy ezt az állást a jövő közgyűlésig *Firtinger Károlylyal*, a fíradhatlan szakíróval tölti be, a ki úgyis egész éven át helyettesítte a beteg Bauert. Reméljük, hogy a havi ülés is helybenhagyja ezt az ideiglenes intézkedést és helyesli azt, hogy *Firtinger Károly* legyen a Szemle fõmunkatársa. (Helyeslés.)

A jelentést tudomásul vette a havi ülés.

Ezután pénztárnok tette meg a következő jelentését:

Időtrálek miatt törölve lettek: Scherer Mór, Genda Antal, Gibicz János, Kovács Antal, Schwarz Illés, Braunreiter István, Glückselig Miksa, Sauer Salamon, Hirschmann József, Mosznyik Gyula, Pollák Béla, Piller Károly, Silberberg Ottó, Róth Lipót, Pongrácz János, Lövy Samu, Ruff József, Rupperek Ferencz, Roth Dávid, Schippert János, Stroh Lajos, Weinberger Mór, Tócsy István, Galvay Ignác, Tomek Jakab, Zimmermann Márk.

Kiléptek: Kovács Gyula, Csorda Ferencz, Linczenpolcz János, Fally Henrik, Lipniczyk Károly, Nyársik Antal, Kis Éde, Schwarz Adolf, Weiszburg Dezsó, Fráter Lajos, Werth László.

Beléptek a Körbe: Tauszig Sándor, Mesterházy Sándor, Holczér Géza, Wagner Antal, Milyi Rankó, Muskát Béla, Braun Salamon, Ferdinánd Géza, Rosenberg N., Krist István, Konczer István, Neufeld Simon, Németh Károly, Braum Izidor, Simonits Sámuel, Czinerer József, Grüngras József, Spielmann S. Antal.

Meghalltak: Kaucz Ignác, Ács Mihály, Magyar Gyula, Bauer J. M., Hoffenpradl F.

Helyeslőleg tudomásul szolgált.

Elnöklő felhívja a jelenlevőket, hassanak oda, hogy ezután nagyobb érdeklődés mutatkozzék a havi ülések iránt, mert csak így felülhet meg a Kör hasznos céljainak. Ezután az ülést bezártá.

Tichy Ákos, titkár.

Október hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda 3.30, Athenacum 7.20, Buschmann 1.—, Corvina —.—, Czettel és Deutsch 1.20, Egyetemi nyomda —.—, Franklin 6.90, Garai —.60, Hamburger és Birkholz —.90, Hornyánszky 4.50, Hungária 3.—, Kosmos —.30, Községi nyomda 2.10, Légrády 7.80, Márkus —.—, Nagy Sándor —.—, Neumayer —.—, Neuwald —.60, Pátria 2.10, Pulas 10.20, Posner 2.40, Pester Lloyd 2.40, Pressburg —.60, Résvény 11.80, Wodianer 1.80, — Egyesek: Gelberger M. —.30, Müller Mór —.30, Feldmann I. Pál —.30, Wolf A. —.30, Bujnovszky R. 2.10, Gelléri M. —.50, Krausz Soma 2.—, Eperjesről 5.40, Wonaszek V. 3.—, Csutor E. —.30, Liptay S. —.60, Singer V. 3.—.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondícióváltozást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adjanak tudtul a Kör pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a czélra egy egyszerű levelezőlap.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, Erzsébet-tér 18. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizít fénykép.....	3 frt, 12 db. 5 frt.
6 » kis Makart »	7 » 12 » 12 »
6 » kabinet »	8 » 12 » 13 »
6 » Makart »	10 » 12 » 18 »

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkör az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszedésénél a lehető legnagyobb szigorot és buzgóságot fejtsék ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap Grafikai Szemlét.) A beszedett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig Wolf Antal egyleti küldönc útján Renesisovszky Ferenc szakköri pénztároshoz (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

Kedvezményes jegyek a Vígszínházba. A Vígszínház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyárakat engedélyezte:

Fődszinti támlásszék	IX - XII. sor	80 kr.
»	XIII - XVI. »	70 »
I. Erkély	II - V. »	80 »
I. »	VI - XI. »	50 »
II. » zártszék	I. »	60 »
II. »	II - IV. »	40 »

Beutató és rendkívüli előadásokra nem érvényesek.

A váltandó jegy, kelet és ár tintával irandó ki és csak aznapra érvényes, melyre kiállítva lett.

Minden jegyre külön utalvány kell. Utalványok váltásánál az utolsó tagsági nyugta felmutatandó.

Figyelmeztetés. Esetleges visszaélések elkerülése végett a vígszínházi utalványokat (darabonként 1 krért) ezután csakis a havi nyugta felmutatása mellett kaphatják a Szakkör tagjai. Egy-egy tag egyszerre legfeljebb csak öt utalványt vehet. Utalványok kaphatók Renesisovszky Ferencznel (VII., Kerepesi-út 64. sz., III. 32.) Novitzky N. Lászlónál (anyagyylet) és Tichy Ákosnál (Részvénytnyomda).

Figyelmeztetés. Választmányi határozat értelmében Évkönyvre csak azok a tagok tarthatnak igényt, kik legalább ez évi augusztus hó óta tagjai a körnek és a kik tagsági illetékeket bezárólag november hóra is már lefizették. Az a tag, ki két hónappal van hátralékban, Évkönyvet nem kap.

Ügyes betűszedő, 30 éves, ki az akcidenzsz-, tabella- és folyószedésben tökéletes jártassággal bír, kilencz év óta egy jóhirű vidéki nyomdában mint munkavezető működik, állandó alkalmazást keres. Szíves ajánlatok »Szorgalom« jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek.

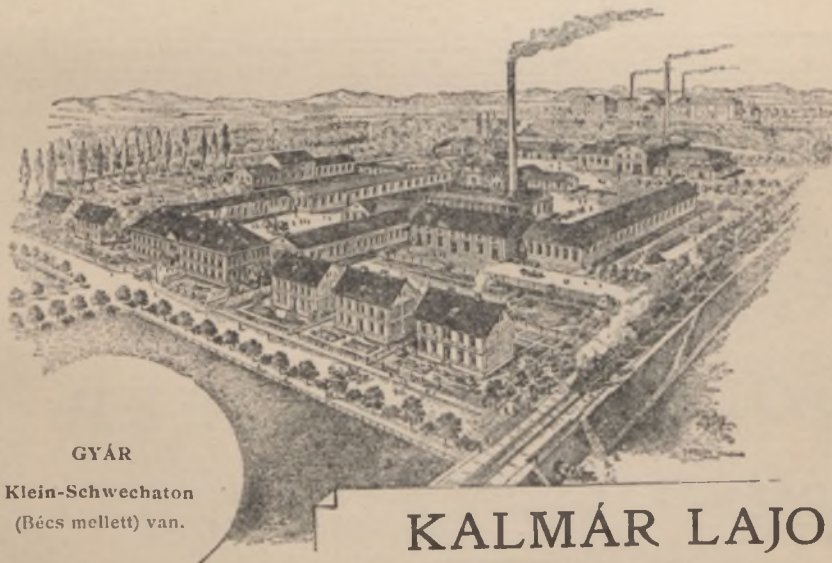
Aradon, a város egyik legélénkebb pontján, egy ujonnan teljesen felszerelt, másfél év óta üzemben lévő, **virágzó könyvnyomda,** mely egy rég idők óta létező politikai napilapot is kiad, egy jóforgalmú papir- és tanszerkereskedéssel egybekötve, vagy a nélkül, előnyös feltételek mellett **eladó.** Értekezhetni e tárgyban Steigerwald A. tulajdonosnál Aradon.

A lap papirosa a hermaneczi papirgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölös szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkatárs FIRTINGER KÁROLY.

GYÁR

Klein-Schwechaton
(Bécs mellett) van.

KALMÁR LAJOS

Figyelmeztetés.

A nyomdákban a hengerek át- és újjáöntése gyakran szükségessé válik, miért is bátorodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

»Austria« extra kgrja	1 frt 80 kr.
» prima »	1 » 50 »
»Le hengeranyag »	1 » 25 »

Fenti árak franko házhoz szállítva értendők. — Bátorodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »Le« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Könyv- és könyvnyomdai festékgár

Schiff, Srpek
KÖZPONT:
BÉCS & Comp.

I., Lothringerstrasse 3.

Koromégetés Kenczefőzés
Hengeranyag.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva.

A cég budapesti kizárólagos képvisellete és raktára

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.

TELEFON 50-88.

Nagy választékot tart a legkülönbébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czímбетűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE
 BUDAPEST**

VII., Király-utca 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
 író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
 göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itatós-, szűrle- és mindennemű
 merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzaeszkögyár.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére :

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
 20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
 Mark

DEPOSÉ

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczoit autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban és pontosan sokszorosíthatnak.

*Külön be-
adású háson
kívül fény-
képfelvétele.*

Rust J. H. és Társa
BETŰONTÓDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták.
Különítelve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Különítelve: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
sz. osztrák-magyar
szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Különítelve:
Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Orsz. Ipar-Egyes.
1892.

GYÁR:

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
Vendel-uteza 17.

V. kerület, Hold-uteza
23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztrációs-, díszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KÉNCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott
saját találmány.

Ateliers für Zinkätzung
u. Holzschnitt

SCHRIFTGIESSEREI

Stereotypie
Galvanoplastik

Julius Klinkhardt

LEIPZIG
und WIEN.

Messinglinien-Fabrik
ÜTENSILIEN-HANDLUNG
Fachschleierlei & Gravier-Anstalt.

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

BÉCS

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kö-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

ELSŐ MAGYAR
Könyvnyomdai Szakasztalos

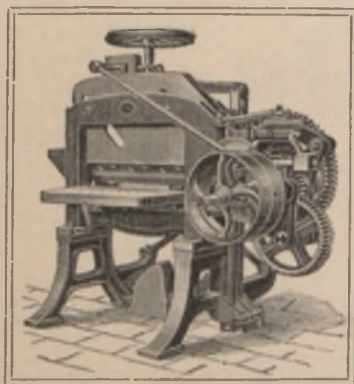
BÖLE JÓZSEF

BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.

Elvállal mindennemű
épület- és bútorasztalos-munkát.

Javítások elfogadtnak és pontosan
eszközölteknek.

Papírvágógép.

Különlegesség 1855 óta

GÉPEK

a papíripar

minden ágazata részére.

700 munkás!

A gyár évenként 3700
gépet készít.

KRAUSE KÁROLY gépgyára
LIPCSÉBEN.

Raktáros és képviselő: **DESSAUER ÉS MÁRKUS** Budapest, Lázár-utca 13.

Szám	Vágóhoz- szűség cm.	Vágószög- szög	Árak		Gyártmány- nyeret	
			közi hajtásra	motor- hajtásra		
			M á r k a			
AB	50	18	425	550	150	80
AB a	55	18	485	610	160	80
AC	60	14	575	700	175	110
AC a	65	14	650	775	185	85
AD	71	17	740	865	200	90
AD a	76	17	825	950	220	90
AE	83	18	950	1075	240	95
AE a	91	18	1050	1175	250	95
AF	95	19	1150	1275	260	100
AF a	100	19	1250	1375	280	100
AG	108	20	1400	1525	315	105
AG a	118	20	1500	1625	325	105
AH	120	21	1600	1725	340	110
AH a	140	21	1950	2075	365	115
AJ	160	22	2275	2400	390	120
AZ	210	17	—	4700	500	—

Beloértve két jöminőségű kést, két vágó-
léczet, csavarkulcsot es olajkannát.

Ismételadónak engedmény.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost, ivrét, negyed és nyolczad alakban, vonalozva és kockázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomtató papírok: famentes, középfinom és közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek, zeneművek és könyvrendelési munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok amerikai módon előállítva: díszművek, fény- és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok, újságmelléletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelezőlapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és ívekben;

Itató- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden czélokra;

Fénylemezek (posztónyírólemezek) és mindennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hozám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-uteza 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorfi papírgyár raktára
és képviselősége.

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviseletősége és raktára.

Wörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszörűlő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyvrendelési gyorsajtókat.

Könyvrendelési kézisajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

újságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó kékajtókat készítővel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladó.

Ólomzárgyártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplasztika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETŰÖNTŐDE, RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Desseuffy-uteza 32.

VI., Desseuffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Tolyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czímбетűkben

továbbá

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai felszerelésekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.